

บทความวิจัย

เยาวชนกับการขับเคลื่อนซอฟต์แวร์พาวเวอร์ กรณีศึกษา นักเรียนชุมนุมวิทยาศาสตร์ ทางทะเลโรงเรียนพลูตาหลวงวิทยา อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี

Youth Power Driving Soft Power: the case study of Marine Science Group of
Plutaluang Wittaya School's Student, Sattahip District, Chonburi Province

จารุวรรณ แก้วมะโน

Jaruwan Kaewmano

สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า

The Office of Promoting Politics of the People, King Prajadhipok's Institute

E-mail: Jaruwan@kpi.ac.th

This article is presented in the 19th National Conference on Public Administration of
Public Administration Association of Thailand at Nakhon Phanom University, November 22, 2024

Received: October 31, 2024; Revised: January 22, 2025; Accepted: February 18, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องบทบาทของซอฟต์แวร์พาวเวอร์และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างค่านิยมประชาธิปไตยและความสามัคคีในสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการยกระดับทุนทางสังคมสู่ซอฟต์แวร์พาวเวอร์ด้วยพลังเยาวชน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ร่วมกับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ครูที่ปรึกษาและนักเรียนชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเล โรงเรียนพลูตาหลวงวิทยา และชาวบ้านในตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ซอฟต์แวร์พาวเวอร์เป็นพลังที่สามารถพัฒนาขึ้นได้อย่างเป็นระบบ โดยการพัฒนาทุนทั้ง 3 ประการร่วมกันประกอบด้วย ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ผ่านกระบวนการดังนี้ 1) การส่งเสริมการศึกษาเพื่อสร้างสำนึกการมีส่วนร่วมของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย และค้นหาทุนทางสังคมร่วมกัน 2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และขับเคลื่อนทุนทางสังคมร่วมกัน 3) การสร้างความตระหนักผ่านการมีส่วนร่วมกำหนดกิจกรรมร่วมกัน และ 4) การขับเคลื่อนกิจกรรมร่วมกัน กรณีศึกษาของนักเรียนชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเล แสดงให้เห็นว่าเยาวชนมีศักยภาพในการพัฒนาขึ้นเป็นแกนนำขับเคลื่อนทุนทางสังคมและวัฒนธรรมสู่ซอฟต์แวร์พาวเวอร์ได้ โดยตั้งต้นจากการสร้างค่านิยมร่วมในการร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลผ่านกิจกรรมต่างๆ กระทั่งสามารถเปลี่ยนการต่อต้านของคนในชุมชนให้กลายมาเป็นพลังสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลของนักเรียนในเวลาต่อมา

คำสำคัญ: ซอฟต์แวร์พาวเวอร์; พลังเยาวชน; การศึกษาเพื่อสร้างสำนึกพลเมือง; สำนึกพลเมืองประชาธิปไตย

Abstract

This article is a part of the research study on Roles of Soft Power and Citizen Engagement for Strengthening democracy and Social Cohesion. The objective is to present a method for raising social capital to soft power through the power of youth. The research

uses Participatory Action Research (PAR) process, combined with participatory observation and in-depth interviews 3 target groups; advisors and students of Marine Science Group of Plutaluang Wittaya School's student and the villagers in Samae San, Sattahip district, Chonburi Province. The finding shows that Soft power can be developed systematically through the development of 3 capitals together consists of human capital, social capital and culture capital through the following processes: 1) promoting civic education to create a sense of citizen participation in democracy, together with capital finding 2) knowledge sharing along with capital activation 3) creating awareness together with finding common good for co-creation activities and 4) driving activities together. The case study of Marine Science Group of Plutaluang Wittaya School's student shows that youth are human capital that has potential to develop to be the leader in driving social and cultural capital towards soft power. Starting by promoting citizen awareness in conserving marine resources through civic education. After that continue doing coral planting activities until later it was able to turn the opposition side in the community into support students' coral planting and marine resource conservation activities.

Keywords: Soft power; Youth power; Civic education; Democratic citizenship

บทนำ

ปัจจุบันแนวคิดเรื่องซอฟต์พาวเวอร์ (soft power) ได้รับความสนใจกล่าวถึงมากขึ้น ในฐานะกลไกหนึ่งในการพัฒนาแก้ไขปัญหาของสังคมและประเทศชาติ โดยตัวอย่างที่มักได้รับการกล่าวถึงเรื่องซอฟต์พาวเวอร์ในยุคนี้ก็คือประเทศญี่ปุ่นและประเทศเกาหลีซึ่งได้รับการยอมรับจากทั่วโลกว่าสามารถประยุกต์ใช้อัตลักษณ์วัฒนธรรมของชาติในการฟื้นฟูที่ประเทศจากสงครามได้เป็นอย่างดี โดยประเทศเกาหลีดำเนินการผ่านการปฏิรูปการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยพร้อมกับขยายธุรกิจวัฒนธรรมความบันเทิงไปยังต่างประเทศ ขณะที่ประเทศญี่ปุ่นดำเนินการผ่านการก่อตั้งกองกำลังป้องกันตนเองเมื่อภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และปรับภาพลักษณ์ให้มีความรักสันติ นำเสนอภาพลักษณ์ใหม่ผ่านวัฒนธรรมอนิเมชั่น [1] กระทั่ง สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว นักลงทุนให้สนใจเข้ามาสัมผัสประสบการณ์ของทั้งสองประเทศ กระทั่งส่งผลให้ทั้งสองประเทศมีการพัฒนาของเศรษฐกิจและการเมืองดีขึ้น ดังผลการจัดอันดับขีดความสามารถในการแข่งขันระดับโลก (Global Competitive Index: GCI) ของ World Economic Forum (WEF) [2] ระบุว่า ประเทศเกาหลีติดอันดับกลุ่มประเทศที่มีรายได้สูง ซึ่งส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนานวัตกรรมของประเทศ ขณะที่ ญี่ปุ่นติดอันดับประเทศที่มีศักยภาพสูงที่สุดในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

ผลการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขัน (World Competitive Ranking) ของ International Institute for Management Development (IMD) ซึ่งทำการประเมินความสามารถในการแข่งขัน 5 ด้าน ประกอบด้วยความสามารถในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ (economic performance) การเมือง (government efficiency) ภาคธุรกิจเอกชน (business efficiency) และโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ (infrastructure) ระบุว่า ในปี 2024 ประเทศเกาหลีติดอันดับที่ 20 จาก 67 ประเทศที่มีการจัดอันดับทั่วโลก ขณะที่ประเทศญี่ปุ่นอยู่ในอันดับที่ 38 [3] ไม่เพียงเท่านั้น ผลการสำรวจของ Freedom House เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของพลเมืองทั่วโลก ได้จัดอันดับให้ประเทศเกาหลีและประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีสิทธิเสรีภาพทางการเมือง (free) โดยได้คะแนนรวมสิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเมืองอยู่ที่ 83 และ 96 คะแนนตามลำดับ ขณะที่

ประเทศไทยถูกจัดอันดับให้อยู่ในส่วนของประเทศที่มีสิทธิเสรีภาพทางการเมืองบางส่วน (partly free) โดยได้คะแนนรวมสิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเมือง 29 จาก 100 คะแนนเต็ม [4]

อันที่จริงซอฟต์แวร์ (soft power) เป็นแนวคิดที่ได้รับการกล่าวถึงมานานแล้วโดยผู้ที่ทำให้คำว่าซอฟต์แวร์เป็นที่รู้จักก็คือ โจเซฟ ไนย์ (Joseph Nye) [5] หลังจากที่เขายพยายามอธิบายความสามารถของประเทศสหรัฐอเมริกาในการรักษาสถานะความเป็นผู้นำของโลกหรือการครองอำนาจนำ (hegemony) เหนือประเทศอื่นๆในโลกว่าไม่อาจได้มาด้วยการใช้กำลังทหารและอาวุธเพียงอย่างเดียวแต่ต้องดำเนินนโยบายระหว่างประเทศอันมีพลังน่าดึงดูดใจไปพร้อมกัน โดยทำให้ทั่วโลกเห็นถึงศักยภาพในการเป็นผู้นำทางด้านเศรษฐกิจและการมีภาพลักษณ์ที่ดีของสหรัฐอเมริกา เพื่อสร้างการยอมรับและความร่วมมือ (co-optive) จากประเทศอื่นๆเพื่อประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาและประเทศพันธมิตร โจเซฟ ไนย์ พยายามชี้ให้เห็นว่าซอฟต์แวร์นั้นแตกต่างจากฮาร์ดแวร์ (hard power) ทั้งในแง่ของเครื่องมือ วิธีการแสดงออก และความยั่งยืนอันเกิดจากปฏิบัติการ กล่าวคือ ขณะที่ ฮาร์ดแวร์ เป็นอำนาจที่ได้จากการใช้กำลัง เช่น การทำสงคราม อาวุธ และกำลังทหาร อำนาจที่ได้มาจึงเกิดจากการบังคับให้ปฏิบัติตามซึ่งมีผลไม่ยั่งยืน แตกต่างจากซอฟต์แวร์ที่เป็นอำนาจอันเกิดจากการเชิญชวนให้เชื่อและปฏิบัติตามด้วยความสมัครใจ ผ่านนโยบายที่มีความน่าสนใจซึ่งอาจจะมอบประโยชน์บางประการให้แก่ผู้ปฏิบัติตาม ทำให้อำนาจอันเกิดจากซอฟต์แวร์มีความยั่งยืนมากกว่า

จากข้างต้นจึงกล่าวได้ว่าซอฟต์แวร์คือพลังที่ได้จากการยอมรับเชื่อมั่นและทำตามของบุคคลอื่นโดยสมัครใจ อันจะนำมาซึ่งประโยชน์ร่วมกันของผู้ริเริ่มและผู้ปฏิบัติตาม ส่งผลให้ซอฟต์แวร์ได้รับความสนใจศึกษาในแง่ที่มีศักยภาพในการสร้างสันติภาพ นำไปสู่การพัฒนาาร่วมกัน และการพัฒนาที่ยั่งยืนได้งานของ แซนด์เบิร์ก (Sandberg M.) [6] ชี้ให้เห็นว่าซอฟต์แวร์ มีศักยภาพในการพัฒนาประชาธิปไตยได้ และโดยตัวมันเองก็อาจนับได้ว่าเป็นซอฟต์แวร์ประเภทหนึ่ง ในฐานะระบอบการเมืองการปกครองที่ได้รับการยอมรับจากประเทศต่างๆทั่วโลกที่เลือกนำประชาธิปไตยมาเป็นระบอบการเมืองหลักในการปกครองประเทศ ดังที่ ฮันติงตัน (Huntington S.P.) ได้กล่าวไว้ในงานชิ้นสำคัญเรื่อง The Third Wave [7] ว่าการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยของประเทศที่เพิ่งได้รับเอกราชที่เรียกกันว่ากลุ่มประชาธิปไตยเกิดใหม่ในคลื่นระลอกที่ 3 ของการพัฒนาประชาธิปไตย ส่วนหนึ่งเป็นเพราะประเทศต่างๆพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้นส่งผลให้ปัจจัยภายนอกในระดับโลกกระทบต่อทิศทางของการเมืองภายในประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องสิทธิเสรีภาพและความเป็นอยู่ที่ดี นำไปสู่การเรียกร้องและท้าทายต่ออำนาจนิยมมากขึ้น ในแง่นี้ประชาธิปไตยจึงมีลักษณะเป็นซอฟต์แวร์ประเภทหนึ่งในฐานะอุดมการณ์ทางการเมืองที่ได้รับการยอมรับสูงสุด

ประเทศไทยมีทรัพยากรและทุนทางสังคมวัฒนธรรมมากมาย หากได้รับการสนับสนุนด้านนโยบายจะช่วยผลักดันให้ทุนทางสังคมวัฒนธรรมเหล่านั้นยกระดับขึ้นเป็นซอฟต์แวร์ที่มีพลังดึงดูดให้ทั่วโลกเห็นถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย ชื่นชม ชื่นชอบ และพร้อมที่จะสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของประเทศไทยได้ อันจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของประเทศ ตลอดจนสถานะของประเทศไทยในระดับโลก ในที่นี้ขอยกตัวอย่างทุนทางสังคมวัฒนธรรมของไทยที่มีลักษณะเป็นซอฟต์แวร์ เช่น พิธีกรรมบวชป่าซึ่งแนวคิดนี้เริ่มดำเนินการในจังหวัดแพร่โดยนำเอาความเชื่อในเรื่องสิ่งลี้ลับ ผี เทวดา เจ้าป่า เจ้าเขา และประเพณีการบวช มาประยุกต์ใช้เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ผ่านพิธีกรรมบวชป่า โดยนำเอาจิวรพระหม่ให้กับต้นไม้ที่ต้องการอนุรักษ์ไว้ ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ จากเดิมที่ชุมชนในระแวกนั้นมักใช้วิธีการประทุงและร้องเรียนปัญหาการบุกรุกป่าไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งไม่เพียงแต่ไม่มีพลังมากพอที่จะปกป้องทรัพยากรป่าไม้ได้ในระยะยาว แต่ยังส่งผลให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างภาคประชาชน ธุรกิจเอกชน และภาครัฐอีกด้วย แต่เมื่อชุมชนนำเอาแนวคิดเรื่องการบวชป่ามาปรับใช้ ก็ทำให้ป่าไม่ได้รับการ

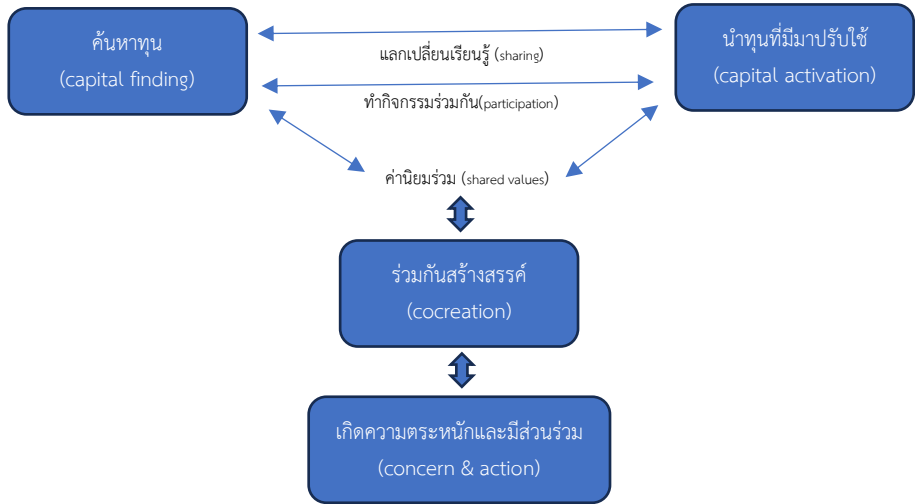
อนุรักษ์และถูกทำลายน้อยลง ส่งผลให้แนวคิดดังกล่าวได้รับความสนใจนำไปดำเนินการต่อในหลายจังหวัดทางภาคเหนือ [8] อีกกรณีหนึ่งคือจังหวัดเชียงคานที่นำวัฒนธรรมบ้านไม้เก่าแก่มากมาเป็นจุดรวมใจในการอนุรักษ์ บ้านไม้ร่วมกันของคนในชุมชนไว้อย่างต่อเนื่อง กระทั่งส่งผลให้ถนนเส้นบ้านไม้เก่านั้นกลายเป็นสัญลักษณ์ของอำเภอเชียงคานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาได้อย่างมาก ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของเชียงคานและบ้านไม้ไปพร้อม ๆ กัน [9]

ปัจจุบันประเทศไทยให้ความสำคัญกับการนำซอฟต์แวร์มาปรับใช้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น โดยมีการจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2561 มีเป้าหมายเพื่อดึงศักยภาพในการพัฒนาประเทศผ่านนโยบาย 5f โดยผลักดันผ่านวัฒนธรรม 5 ด้าน คือ ได้แก่ 1) อาหาร (food) 2) ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (film) 3) แฟชั่นผ้าไทย (fashion) 4) กีฬามวยไทย (fighting) และ 5) เทศกาลประเพณี (festival) เพื่อให้ประเทศไทยก้าวขึ้นเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวการค้าและการลงทุนในระดับสากล ต่อมาในปี 2566 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาซอฟต์แวร์แห่งชาติขึ้น ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 268/2566 เพื่อให้มีบทบาทในการจัดทำข้อเสนอแนะหรือแผนงานในการส่งเสริมและพัฒนาซอฟต์แวร์ จึงนับเป็นโอกาสอันดีต่อการพัฒนาซอฟต์แวร์ของไทยให้มีศักยภาพและขยายผลซอฟต์แวร์ในมิติต่างๆ ให้ไกลไปกว่าเรื่องความเชื่อและวัฒนธรรม ยกตัวอย่างเช่น พลังของเยาวชนที่ปัจจุบันถูกดึงออกมาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาซอฟต์แวร์ของไทย โดยในปี 2565 สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) หรือ CEA ได้ร่วมกับ ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ในรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา จัดตั้งโครงการ Youth in Charge ขึ้น เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาซอฟต์แวร์จากพลังเยาวชน โดยสนับสนุนให้เยาวชนไทยเป็นส่วนหนึ่งในการนำเสนอซอฟต์แวร์ของประเทศไทยไปเผยแพร่ต่อเวทีโลกผ่านแพลตฟอร์มที่โครงการพัฒนาขึ้น เป็นต้น [10-11]

อย่างไรก็ตาม ซอฟต์แวร์ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากกระบวนการประกอบสร้างเพื่อโน้มน้าวโนมนำให้ผู้คนในสังคมมีมุมมองที่ชื่นชมชื่นชอบและปฏิบัติตาม วูฟวิง (Vuving, A.) [12] ระบุว่าสิ่งที่ทำให้ซอฟต์แวร์มีพลังนั้นสัมพันธ์กับความรู้สึกลึกซึ้งอย่างมาก เนื่องจากผู้กระทำตามต้องรู้สึกว่าจะไม่ถูกบังคับและมีความปรารถนามากพอที่จะทำตามด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม ซอฟต์แวร์ทำงานโดยลำพังไม่ได้แต่ต้องทำงานร่วมกับฮาร์ดแวร์ด้วย ทว่าไม่ใช่ในแง่ของการใช้ความรุนแรงขู่ขู่บังคับ แต่เป็นในแง่ของการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมเศรษฐกิจการเมืองบางประการเพื่อให้รองรับต่อการทำงานของซอฟต์แวร์ เช่น ปรับเปลี่ยนกฎหมายและนโยบายบางประการ เป็นต้น โดยซอฟต์แวร์จะเริ่มทำงานได้ก็ต่อเมื่อมีพลังเหนียวแน่น (sticky power) บางอย่าง เช่น พลังทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์อันดี อุดมคติ ค่านิยม และเป้าหมายวิสัยทัศน์ที่ตรงกัน เป็นต้น ด้าน โอเนสอร์จ (Ohnesorge, H. W.) [13] ชี้ให้เห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ซอฟต์แวร์ไม่อาจเกิดพลังขึ้นได้โดยลำพัง แต่จะเกิดพลังขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีกระบวนการบางอย่างต่อสิ่งที่มีศักยภาพในการเป็นซอฟต์แวร์ เช่น มีการกำหนดนโยบายสาธารณะ มีการปรับปรุงสถาบันทางการเมืองและสังคมให้สอดคล้องต่อการส่งเสริมพลังซอฟต์แวร์ เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ สถาบันพระปกเกล้าจึงได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่องบทบาทของซอฟต์แวร์และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างค่านิยมประชาธิปไตยขึ้น เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตยด้วยซอฟต์แวร์และการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีสมมติฐานว่าซอฟต์แวร์นั้นสามารถส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ผ่านการแสวงหาค่านิยมร่วม (shared values) หรือสิ่งที่ผู้คนเล็งเห็นถึงคุณค่าร่วมกัน และนำคุณค่าเหล่านั้นมาเป็นหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยการมีส่วนร่วม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและประชาธิปไตยผ่านการทำสิ่งดีๆ ร่วมกัน งานวิจัยเลือกดำเนินการในพื้นที่เป้าหมาย 2 แห่ง คือ อำเภอเชียงคาน

จังหวัดเลย และอำเภอสาคู จังหวัดสุรินทร์ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีทุนทางสังคมหลายประการซึ่งมีศักยภาพในการยกระดับขึ้นเป็นซอฟต์แวร์ได้

ภาพที่ 1 กรอบการวิจัย

ที่มา: ปรับปรุงมาจากแผนภาพกรอบการวิจัย โครงการวิจัยเรื่องบทบาทของซอฟต์แวร์และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างค่านิยมประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า. (2567).

บทความวิจัยนี้จะนำเสนอผลการศึกษาดูเฉพาะการศึกษาพลังเยาวชนในฐานะซอฟต์แวร์กรณีศึกษาของชุมชนวิทยาศาสตร์ทางทะเลโรงเรียนพลุดาหลวงวิทยา อำเภอสาคู จังหวัดสุรินทร์ เนื่องจากเป็นกลุ่มเยาวชนที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ โดยใช้ความรู้ความสามารถในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล ความสามารถในการดำเนิน และพลังของเยาวชนในการพัฒนาอุปกรณ์อนุรักษ์ปะการังกระทั่งได้รับรางวัลจากหลายหน่วยงาน โดยมีสมมติฐานว่าพลังเยาวชนเป็นซอฟต์แวร์ที่สามารถผลักดันให้เกิดค่านิยมประชาธิปไตยและความสามัคคีในสังคมได้ เพื่อมอบแนวทางการส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตยและความสามัคคีในสังคมโดยใช้ซอฟต์แวร์ผ่านพลังเยาวชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยด้วยพลังซอฟต์แวร์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมซอฟต์แวร์ด้วยพลังเยาวชน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดซอฟต์แวร์ (Soft power)

แนวคิดเรื่องซอฟต์แวร์เป็นที่รู้จักจากผลงานของโจเซฟ ไนย์ (Joseph S. Nye) [5] ที่พยายามชี้ให้เห็นว่าภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งประเทศต่างๆ ทั่วโลกอยู่ในบรรยากาศของการฟื้นฟูและการสร้างสันติภาพนั้น การอ้างสถานะผู้นำของโลกโดยการทำสงครามนั้นไม่ได้รับการยอมรับอีกต่อไป จึงควรหันมาพิจารณานโยบายต่างประเทศให้มากขึ้น เพราะอำนาจอันเกิดจากการใช้กำลังการทหารหรือฮาร์ดแวร์ (hard power) นั้นไม่ได้เกิดขึ้นจากการยอมรับจึงไม่อาจช่วยให้ดำรงสถานะความเป็นผู้นำของโลกได้อย่างยาวนาน ดังนั้น เขาจึงเสนอแนวคิดเรื่องซอฟต์แวร์ (soft power) ขึ้นในฐานะของอำนาจในการดึงดูดใจ

ให้ผู้อื่นเห็นชอบชื่นชมและปฏิบัติตาม ซึ่งจะส่งผลให้การดำรงสถานะนำทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองมีความต่อเนื่องยืนยาวมากกว่า โดยแหล่งที่มาของซอฟต์แวร์จากมุมมองของ โจเซฟ ไนย์ มีอาทิ นโยบายการต่างประเทศ (foreign policy) ค่านิยม อุดมการณ์ และวัฒนธรรมต่างๆ เป็นต้น ที่ดำเนินการผ่านกิจกรรมต่างๆ อาทิ ผ่านการกำหนดนโยบายสาธารณะ การพัฒนาเศรษฐกิจ และเน้นประชาสัมพันธ์คุณค่าของชุดความคิดเหล่านั้นให้ผู้อื่นเห็นชอบเห็นดีและเห็นด้วยที่จะดำเนินการร่วมกันกับประเทศผู้ริเริ่ม ส่งผลให้ประเทศผู้ริเริ่มได้รับในสิ่งที่ต้องการ ขณะเดียวกันก็มีแรงต่อต้านจากฝ่ายที่ปฏิบัติตามลดลง กล่าวโดยสรุปได้ว่า ซอฟต์แวร์คือความสามารถในการดึงดูดให้ผู้อื่นต้องการในสิ่งที่คุณต้องการ ผ่านความน่าดึงดูดใจของ “วัฒนธรรม อุดมคติทางการเมือง และนโยบายระหว่างประเทศ”

กิน ลี (Geun Lee) [1] ยกตัวอย่างซอฟต์แวร์ที่ประเทศเกาหลีได้นำมาปรับใช้เพื่อยกระดับให้ประเทศเกาหลีได้รับการยอมรับจากทั่วโลกกระทั่งเกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างมากในปัจจุบันว่าเป็นเพราะรัฐบาลลงทุนกับการพัฒนาซอฟต์แวร์ โดยการสร้างภาพลักษณ์ของเกาหลีให้เป็นประเทศที่รักสงบมีความมั่นคงของการเมืองภายในประเทศเพื่อดึงดูดผู้คนให้เข้ามาลงทุนพร้อมกับกำหนดนโยบายระหว่างประเทศให้รองรับ เพื่อค่อยๆ ปรับมุมมองของผู้อื่นเกี่ยวกับสิ่งที่พึงปรารถนาและประโยชน์ที่จะได้รับให้สอดคล้องไม่ขัดแย้งกับนโยบายการพัฒนาของประเทศเกาหลี ขณะที่ในประเทศก็ดำเนินนโยบายด้านการส่งเสริมความสามัคคีไปพร้อมกัน โดยสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อรัฐบาล เหล่านี้คือกระบวนการที่ทำให้เกาหลีประสบความสำเร็จในการยกระดับสถานะการพัฒนาของประเทศ

โอเนซอร์จ (Ohnesorge H. W.) [13] กล่าวถึงซอฟต์แวร์ว่ามีที่มาจาก 4 แหล่ง คือ 1) วัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงสิ่งที่ผู้คนทำร่วมกัน เห็นตรงกัน เช่นมีประวัติศาสตร์ที่มาจากภาษาเดียวกัน เป็นต้น ปัจจุบันวัฒนธรรมที่มีพลังยังครอบคลุมวัฒนธรรมป๊อปที่ได้รับความนิยมอย่างมาก 2) ค่านิยม หรือสิ่งที่ผู้คนเชื่อตรงกันและให้คุณค่ากับสิ่งเหล่านั้น ซึ่งอาจมีพลังได้ตั้งแต่ในประเทศและระหว่างประเทศ เช่น ค่านิยมเรื่องสันติภาพ ทำให้ประเทศต่างๆ พยายามหาหนทางยุติสงครามและหันหน้ามาเจรจาร่วมกัน เป็นต้น 3) นโยบายของรัฐบาล เนื่องจากจะมีผลกระทบต่อการดำเนินการในเรื่องต่างๆ ตลอดจนมีผลต่อการรับรู้ของชาวต่างชาติ 4) บุคลิกภาพ (personalities) ของผู้ที่มีชื่อเสียงหรือวีรบุรุษ สามารถเป็นแหล่งที่มาของซอฟต์แวร์ได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม ซอฟต์แวร์ไม่อาจเกิดขึ้นได้โดยลำพัง เนื่องจากแหล่งที่มาของซอฟต์แวร์นั้นค่อนข้างมีลักษณะเป็นนามธรรมมากกว่าแหล่งที่มาของฮาร์ดแวร์ ดังนั้น ซอฟต์แวร์จะเกิดพลังได้ก็ต่อเมื่อมีปฏิบัติการบางอย่างต่อแหล่งที่มาของอำนาจเหล่านั้น โดยใช้เครื่องมือต่างๆ อาทิ นโยบายสาธารณะ (public diplomacy) การจัดตั้งหรือปรับปรุงสถาบันทางการเมืองสังคมต่าง ๆ ให้สอดคล้องและส่งเสริมต่อแหล่งอำนาจซอฟต์แวร์ และการถ่ายทอดวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของตนผ่านภาพยนตร์และการแสดงศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

ขณะที่ วูฟวิง (Vuving, A.) [12] ระบุว่าซอฟต์แวร์มีแหล่งที่มาอยู่ 4 ประการ ประกอบด้วย 1) ความมีน้ำใจ (benignity) ซึ่งสามารถแสดงออกได้หลายรูปแบบ เช่น โดยการช่วยเหลือผู้อื่น ทำความดีใส่ใจ และเสียสละ เป็นต้น 2) ความฉลาด (brilliance) ในการกระทำ โดยเรื่องดังกล่าวมักปรากฏให้เห็นในรูปแบบของนโยบาย โครงการ กิจกรรมต่างๆ รวมไปถึงความสามารถของบุคคล อันจะนำไปสู่ความเคารพยอมรับและทำตาม 3) ความงาม (beauty) ซึ่งปรากฏผ่านอุดมคติ ค่านิยม และวิสัยทัศน์ที่ผู้คนมีร่วมกัน อย่างไรก็ตาม แหล่งที่มาเหล่านี้จะเป็นซอฟต์แวร์ได้ก็ต่อเมื่อมีปฏิบัติการบางอย่างกับแหล่งที่มาเหล่านั้นเพื่อสื่อสาร สร้างภาพลักษณ์ เผยแพร่ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ผ่านกิจกรรมต่างๆ อาทิ กำหนดนโยบายสาธารณะ นโยบายระหว่างประเทศ และโครงการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม เป็นต้น เพื่อสร้างการยอมรับความเชื่อมั่นศรัทธาให้แก่ผู้อื่นได้มีความคิดต่อเรื่องหนึ่งในมุมมองเช่นเดียวกันกับผู้ริเริ่มและมีปฏิบัติการ

ที่สอดคล้องกัน

2. ทูทางสังคม (Social capital)

จากข้างต้น ซอฟต์พาวเวอร์เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการทำให้ผู้อื่นชื่นชอบ ชื่นชม และทำตาม ด้วยเหตุนี้ ทูทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนและของชาตินั้นๆ จึงมีความสำคัญในฐานะหนึ่งในแหล่งที่มาของซอฟต์พาวเวอร์ ซึ่ง ‘ทุน’ (capital) ไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปของเงินตราแต่ความสำคัญของ ‘ทุน’ นั้นอยู่ที่การลงทุนกับสิ่งหนึ่งๆเพื่อทำให้เกิดผลตอบแทนบางประการ นาน ลิน (Nan Lin) [14] สรุปแนวคิดเรื่องทุนไว้ว่า ทุนนั้นหมายถึงการนำสิ่งที่มีอยู่มาสร้างให้เกิดมูลค่าเพื่อผลตอบแทนบางประการ ดังนั้น ทุนจึงไม่จำกัดไว้เฉพาะทุนทางด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่สามารถขยายไปสู่สิ่งอื่นๆ ที่สามารถสร้างให้เกิดมูลค่า เมื่อมีปฏิบัติการบางอย่าง ยกตัวอย่างเช่น ทุนมนุษย์ (human capital) ทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) และทุนทางสังคม (social capital) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม สิ่งเหล่านี้เป็นทุนได้ก็ต่อเมื่อมีการลงทุน ยกตัวอย่างเช่น ทุนทางสังคมนั้นไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นและปรากฏอยู่แล้ว แต่ต้องเป็นสิ่งที่ถูกมองเห็นแล้วหยิบยกขึ้นมาเข้าสู่กระบวนการรับรู้และเผยแพร่ ในแง่นี้ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) [15] ชี้ให้เห็นว่าทุนทางสังคมนั้นเป็นทรัพยากร (resources) ที่ปรากฏอยู่ในสังคม ทั้งส่วนที่จับต้องได้อย่างสถาบันเครือข่ายกิจกรรมและกลุ่มคนในสังคม กับส่วนที่จับต้องไม่ได้ อย่างค่านิยม ความคิดความเชื่อหรือวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โรเบิร์ต พัทนัม (Robert Putnam) [16] ที่แบ่งทุนทางสังคมไว้ 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1) ทุนทางกายภาพ (physical capital) ซึ่งจับต้องได้ 2) ทุนมนุษย์ (human capital) ซึ่งครอบคลุมความรู้ ความคิดความเชื่อและการแสดงออกของผู้คน และ 3) ทุนทางสังคม (social capital) ซึ่งครอบคลุมความสัมพันธ์ของผู้คนว่ามีความเข้าใจต่อกันเช่นใด มีความเชื่อใจและมีความร่วมมือต่อกันเพียงใด เป็นต้น

จึงกล่าวได้ว่าทรัพยากรทั้งส่วนที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมเหล่านี้ จะกลายเป็นทุนที่มีพลังได้ ต้องอาศัยการขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมบางประการ เพื่อสร้างการรับรู้และการยอมรับทุนเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้ ทุนมนุษย์ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การค้นพบและขับเคลื่อนทรัพยากรเหล่านั้นให้กลายเป็นทุนทางสังคมขึ้นมา โดยการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย ค้นหา ขับเคลื่อนกิจกรรม และสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันด้วยทรัพยากรที่มี ทุนทางสังคมจะเกิดขึ้นไม่ได้หากปราศจากปฏิบัติการทางสังคม กล่าวคือ หากทรัพยากรที่มีอยู่ไม่ถูกค้นพบ ไม่ถูกรับรู้ถึงการมีอยู่ หรือแม้จะค้นพบถึงการมีอยู่แต่หากผู้คนไม่เห็นคุณค่าหรือความสำคัญ สิ่งเหล่านั้นก็ไม่อาจยกระดับจากทรัพยากรขึ้นมาเป็น ‘ทุน’ ได้ ดังที่ เจน จาคอบ (Jane Jacobs) [18] ระบุไว้ว่าสิ่งที่เรียกว่า ‘ทุนทางสังคม’ ได้นั้น ผู้คนในสังคมจะต้องมองเห็นและให้คุณค่ากับสิ่งเหล่านั้นก่อน จึงจะสามารถเรียกสิ่งเหล่านั้นว่า ‘ทุน’ และสร้างมูลค่าได้ ซึ่งแนวคิดนี้มีความคล้ายคลึงกับปฏิบัติการสร้างซอฟต์พาวเวอร์อยู่เช่นกันเนื่องจากแหล่งที่มาของซอฟต์พาวเวอร์ส่วนหนึ่งก็คือวัฒนธรรมซึ่งนับเป็นหนึ่งในทุนทางสังคม

3. พลังเรื่องเยาวชนสู่การสร้างเปลี่ยนแปลง (Youth power)

พลังเยาวชนกับการพัฒนาสร้างสรรค์ประเทศเป็นแนวคิดที่ได้รับการกล่าวถึงและมีผู้สนใจศึกษามาเป็นเวลานานแล้ว โดยแนวคิดหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของพลังเยาวชนก็คือแนวคิดเรื่องการกล่อมเกลாதองการเมือง (political socialization) และการศึกษาเพื่อสร้างสำนึกพลเมือง (civic education) ในฐานะของการถ่ายทอดความรู้ ความคิดความเชื่อและปลูกฝังการแสดงออกบางประการให้แก่เยาวชนเพื่อสนับสนุนให้เยาวชนมีพฤติกรรมแสดงออกที่สอดคล้องกับระบอบการเมืองปกครองเพื่อความมั่นคงและก้าวหน้าของประเทศ [18-20]

ในแง่นี้ หากพลังเยาวชนถูกนำมาปรับใช้อย่างเหมาะสมจะมีส่วนสนับสนุนต่อการพัฒนาสังคมและประชาธิปไตยได้ ดังปรากฏงานวิชาการบางส่วนที่ชี้ให้เห็นถึงพลังของเยาวชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและสังคม โดยชี้แนะว่าจะเป็นการดีหากสังคมมีการจัดวางพื้นที่ให้แก่เยาวชนเหล่านี้ได้มีส่วนร่วมและมีบทบาทบางประการในสังคม เช่น อาซาโดฟ และบารานอฟ (Asadov & Baranov) [21] ชี้ให้เห็นว่าพลังเยาวชนนั้นหากนำมาปรับใช้อย่างเหมาะสมจะช่วยส่งเสริมซอฟต์แวร์และนำไปสู่การพัฒนาประเทศได้ โดยงานชิ้นนี้ยกตัวอย่างการพัฒนาประเทศรัสเซียผ่านการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้พลังเยาวชนที่มีความกระตือรือร้นมาเป็นพลังดึงดูดและโน้มน้าวผู้อื่นให้เห็นถึงความน่าสนใจของการท่องเที่ยว ในแง่นี้กลุ่มเยาวชนจึงเปรียบเสมือนเป็นนักการทูตที่เผยแพร่วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของประเทศไปสู่สาธารณะชนทั้งในและต่างประเทศ เป็นต้น

ด้าน คาเทรีนา อาร์ชิตีโยโคโน และคณะ [22] ชี้ให้เห็นว่าเยาวชนมีพลังในการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้แก่ชุมชนได้ เขามองว่าเยาวชนเป็นแหล่งที่มาของพลังประการหนึ่ง (youth resource) เป็นพลังบุคคล (individual power) โดยกลุ่มเยาวชนมักมีทุนที่สำคัญในเรื่องของการมีความเป็นตัวของตัวเอง (self-appeal) มีความพร้อมในการเรียนรู้ มีความยืดหยุ่น มีครอบครัวและเครือข่ายต่างๆ ที่พร้อมจะสนับสนุนและเปิดโอกาสให้แก่พวกเขาได้มีส่วนร่วมและได้แสดงออก มีความสามารถและมีมุมมองเพื่อประโยชน์สาธารณะ และอย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนพลังของเยาวชนในการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้แก่ชุมชนนั้น จะต้องดำเนินการสร้างสำนึกความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนให้แก่พวกเขาพร้อมกับส่งต่ออารมณ์ความรู้สึกการเป็นเจ้าของชุมชนที่มีร่วมกัน (sharing emotional connectedness) ระหว่างเยาวชนและชุมชน อย่างไรก็ตาม จำเป็นต้องมีเงื่อนไขบางประการที่ชุมชนพึงมี เพื่อดึงพลังของเยาวชนออกมา อาทิ มีสถานที่สำหรับพบปะพูดคุย (meeting place) มีแผนเกี่ยวกับอนาคตของชุมชน (future planning) มีพื้นที่ส่งต่อความหมายหรือหัวข้อการสนทนาที่น่าสนใจและมีกลุ่มในชุมชนที่พร้อมสนับสนุนการทำงานร่วมกันกับเยาวชน เป็นต้น ขณะที่ สก็อต อีแวน (Scot D. Evans) [23] ชี้ให้เห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าเยาวชนจะสามารถแสดงศักยภาพและเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชนได้ หากชุมชนเปิดโอกาสให้พวกเขาได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม โดยจัดวางให้เยาวชนมีพื้นที่ในชุมชน เพื่อให้พวกเขาสามารถไตร่ตรองบทบาทของตนเองที่สามารถมีต่อชุมชนได้มากขึ้น ด้าน หลุยส์ เจนนิ่งส์ และคณะ [24] ก็ชี้ให้เห็นเช่นเดียวกันว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแข็งขัน (active community participation) จะมีส่วนสนับสนุนต่อการพัฒนาพลังและการแสดงออกของเยาวชน โดยหัวใจสำคัญอยู่ที่การสร้างให้เกิดความผูกพันทางสังคมเชิงบวก พร้อม ๆ กับส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย (meaningful participation) โดยเตรียมความพร้อมสำหรับการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่เยาวชนผ่านการทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ต่างๆ ในชุมชน เป็นต้น

ฟลานาแกนและเชอร์รอต (Flanagan, C.A. & Sherrod, L.R.) [25] ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนานั้นต้องการพลังของคนหนุ่มสาว ทว่าสิ่งสำคัญคือการปรับสภาพแวดล้อมของสังคมและครอบครัวให้สนับสนุนต่อการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน เพื่อดึงให้พวกเขาเห็นถึงความสำคัญของสังคมที่แวดล้อมเขา ลดสภาวะรู้สึกต่อต้านตามวัย สร้างความรู้สึกเชื่อมโยง และพัฒนาอัตลักษณ์ของพลเมืองที่เห็นต่อประโยชน์สาธารณะและการเป็นอาสาสมัคร ทั้งนี้เพราะปัญหาประการหนึ่งที่ทำให้เยาวชนไม่สามารถแสดงพลังได้ ก็คือการกีดกันคนหนุ่มสาวออกจากชุมชนขณะที่คาดหวังให้พวกเขาเคารพ เอาใจใส่ และมีความรับผิดชอบต่อชุมชน เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงทำให้เยาวชนไม่รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของชุมชนซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ การเข้ามามีส่วนร่วมของเยาวชน

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่าเป็นที่ยอมรับว่าเยาวชนเป็นกลุ่มคนที่มีพลัง หากได้รับการส่งเสริมจากผู้ใหญ่ และสังคมตามวงจรการเสริมสร้างศักยภาพของวัยรุ่น (The Adolescent Empowerment Cycle: AEC)

ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างความภูมิใจในตนเอง ป้องกันความรู้สึกไร้บทบาทให้แก่เยาวชนผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การบริการชุมชนที่ให้โอกาสในการพัฒนาทักษะและการเสริมแรงเชิงบวก เชื่อมโยงเข้ากับความผูกพันทางสังคม (social bonding) เพื่อให้พวกเขารู้สึกว่าได้รับการยอมรับจากผู้ใหญ่ ผูกพันกับสถาบันเชิงบวก และมั่นใจในตนเองมากขึ้น ในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยมีผู้ใหญ่และชุมชนให้การสนับสนุน ในแง่ nàyเยาวชนก็จะสามารถเป็นพลังร่วมกันพัฒนาชุมชนและสังคมได้ [26]

ในทางกลับกันมีปรากฏการณ์ทางสังคมที่แสดงให้เห็นพลังของเยาวชนในการเป็น ‘ผู้นำ’ ในการสร้างความเปลี่ยนแปลงได้ โดยใช้คุณลักษณะเฉพาะของคนวัยนี้ อาทิ มีความกระฉับกระเฉง คิดใหม่ ทำใหม่ กล้าแสดงออกเพื่อสาธารณะประโยชน์มาเป็นจุดสร้างความสนใจและนำไปสู่การมีส่วนร่วมสร้างความเปลี่ยนแปลงด้านบวกให้แก่สังคม ยกตัวอย่างเช่น กรณีของ เกรต้า ทุนเบิร์ก (Greta Thunberg) ที่เคลื่อนไหวเรื่องสภาพแวดล้อมเรื่องโลกร้อนมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบออนไลน์ (onsite) โดยการหยุดเรียนทุกวันศุกร์ การสร้างเว็บไซต์ Fridays For Future เพื่อนำไปสู่การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องกระทั่งนำไปสู่การรวมตัวกันของผู้คนทั่วโลกจำนวนหนึ่งเพื่อประท้วงเรื่องสภาพภูมิอากาศปี 2020 นำโดยขบวนการ Fridays For Future เป็นต้น พร้อมทั้งให้คำแนะนำเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการสร้างความเปลี่ยนแปลงของเยาวชนว่าควรเริ่มต้นอย่างไร เช่น เริ่มต้นมองหากลุ่มหรือองค์กรที่ตนสนใจ มองหาช่องทางติดต่อกลุ่มเหล่านั้น ส่งข้อความและความตั้งใจเพื่อแสดงตัวแก่กลุ่มเหล่านั้น เข้าร่วมการประชุมหรือกิจกรรมต่างๆ เป็นระยะ แต่สิ่งที่สำคัญคือความเชื่อมั่นว่าตนเองทำได้ เยาวชนสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงได้ เปิดใจเรียนรู้และลงมือทำ ในแง่นี้เยาวชนจึงเป็นอีกหนึ่งพลังที่สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงให้แก่สังคม [27]

จึงกล่าวได้ว่า ขณะที่ สังคมที่ดีและเปิดพื้นที่สนับสนุนการแสดงออกของเยาวชนนั้น สามารถส่งเสริมและดึงพลังเยาวชนให้ออกมาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์สังคมได้ แต่ในทางกลับกันพลังของเยาวชนก็สามารถสร้างสรรค์ให้สังคมตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมกันรับผิดชอบและสร้างความเปลี่ยนแปลงด้านบวกให้แก่สังคมได้เช่นกัน

4. ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มเยาวชน ชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเล โรงเรียนพลูตาหลวงวิทยา จังหวัดชลบุรี

เพื่อให้เห็นภาพในส่วนการวิเคราะห์ชัดเจนมากขึ้น บทความนี้จะขอนำเสนอภาพรวมของชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเลโรงเรียนพลูตาหลวงวิทยาโดยสังเขป เพื่อให้เห็นที่มาที่ไป กิจกรรมที่ดำเนินการ ความสำเร็จและปัญหาที่ผ่านมา

ชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเล ก่อตั้งขึ้นในปี 2529 เริ่มต้นจากคุณครูโรงเรียนพลูตาหลวงวิทยาสองท่านที่ต้องการกระตุ้นและสร้างความสนใจให้นักเรียนในการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์เพื่อสร้างความเข้าใจและดึงดูดผู้เรียนได้มากขึ้น จึงนำเอากิจกรรมนอกสถานที่มาปรับใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน เริ่มต้นจากพานักเรียนเดินชมชายหาด เก็บขยะริมชายหาด พร้อมกับบรรยายเรื่องความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล และการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลโดยการอนุรักษ์ปะการัง จากนั้น คุณครูที่ปรึกษาชุมนุมจึงเริ่มนำความถนัดในการดำน้ำของตนมาถ่ายทอดให้นักเรียนที่สนใจอยากเรียนรู้เรื่องการดำน้ำ เพื่อชมปะการังของจริงในทะเลเพื่อสร้างความคุ้นเคยและทำให้นักเรียนเข้าใจระบบนิเวศทางทะเลมากขึ้น จากนั้นเมื่อนักเรียนสนใจมากขึ้นจึงจัดตั้งเป็นชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเลขึ้น เพื่อทำกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลโดยการอนุรักษ์ปะการังอย่างจริงจัง โดยเริ่มดำเนินการกับนักเรียนชุมนุมกลุ่มเล็กๆ ที่ดำน้ำได้ ภายใต้คำแนะนำของครูที่ปรึกษาชุมนุมที่แนะนำให้แก่นักเรียนได้รู้จักกับนวัตกรรมการปลูกปะการังที่ประดิษฐ์จากท่อพีวีซีซึ่งประยุกต์มาจากรากฟันเทียมและนำปะการังที่เกยตื้นที่เรียกว่าปะการังหลงทางมาปักไว้กับท่อ

ที่ให้เป็นแผนสำหรับปลูกปะการังเพื่อการอนุรักษ์

อย่างไรก็ตาม การดำเนินกิจกรรมของชุมชนวิทยาศาสตร์ทางทะเลในช่วงแรก ยังไม่เป็นที่เข้าใจของคนในชุมชนมากนัก เนื่องจากปะการังเป็นสัตว์สัตว์ป่าคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ห้ามล่า ห้ามทำอันตราย ห้ามครอบครอง ห้ามค้า หรือเพาะพันธุ์โดยมิได้รับอนุญาต ผู้ฝ่าฝืนมีบทลงโทษ ทั้งจำทั้งปรับหนักเบาตามฐานความผิด แต่ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้วยการปลูกปะการัง จึงเสด็จพระราชดำเนินไปปลูกปะการังครั้งหนึ่งกับชุมชนวิทยาศาสตร์ทางทะเลโรงเรียนพลูตาหลวงวิทยา ส่งผลให้ชาวบ้านบริเวณทะเลแสมสารซึ่งเป็นพื้นที่จัดกิจกรรมของชุมชนฯ เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ปะการังมากขึ้น ทำให้กิจกรรมของชุมชนวิทยาศาสตร์ทางทะเลยังคงสามารถดำเนินการได้เรื่อยมา โดยมีมูลนิธิรักษะปะการังเข้ามาเป็นองค์กรช่วยเหลืออย่างถูกต้องตามกฎหมาย ความสำเร็จนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะกลุ่มนักเรียนชุมชนไม่ย่อท้อต่อคำถามและข้อสงสัยของชุมชนที่เกิดขึ้น และยังคงคิดค้นนวัตกรรมการปลูกปะการังอย่างต่อเนื่อง โดยปรับเปลี่ยนจากท่อปลูกปะการังสีฟ้าที่ทำด้วยท่อพีวีซี ซึ่งไม่สวยงามนักในสายตาของนักท่องเที่ยวดำนํ้า นำมาสู่แนวคิดเรื่องเรือนแหวนรุ่นที่ 1-5 ซึ่งเป็นการปลูกปะการังด้วยการหนีบทแทนการสวมลงท่อพีวีซี กระทั่ง ต่อมาพัฒนามาเป็นแทนปลูกปะการังซึ่งประดิษฐ์จากปูน ลงสีให้คล้ายกับแท่นหิน ประดับด้วยเปลือกหอยให้มีความกลมกลืนกับธรรมชาติยิ่งขึ้นในปัจจุบัน

นวัตกรรมการปลูกปะการังของนักเรียนกลุ่มนี้ได้รับการยอมรับจากหลายหน่วยงานกระทั่งได้รับรางวัลมากมาย อาทิ รางวัลพัฒนาอัจฉริยภาพทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) รางวัลการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการวิทยาศาสตร์ STEM Education ประเทศไทย และ KPI NEW GEN สร้างสรรค์นวัตกรรมท้องถิ่น จากสถาบันพระปกเกล้า เป็นต้น ส่งผลให้กิจกรรมการปลูกปะการังได้รับการยอมรับและได้รับความร่วมมือจากกองทัพเรือฐานทัพเรือสัตหีบ โดยโรงเรียนชุมพลทหารเรือสัตหีบได้ทำความร่วมมือกับชุมชนวิทยาศาสตร์ทางทะเลในการอนุรักษ์ปะการังและอนุญาตให้ใช้พื้นที่หาดเกล็ดแก้วเป็นฐานการเรียนรู้และทำกิจกรรมปลูกปะการังได้ พร้อมกันนี้ทางชุมชนฯ ยังได้รับการสนับสนุนชุดดำน้ำจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี นอกจากนี้ ภาคธุรกิจเอกชนหลายแห่งก็เลือกกิจกรรมปลูกปะการังและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลนำโดยชุมชนวิทยาศาสตร์ทางทะเลนี้เป็นกิจกรรมเพื่อสังคม (CSR) ของบริษัทในเวลาต่อมาอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้การดำเนินงานของชุมชนวิทยาศาสตร์ทางทะเลจะประสบความสำเร็จได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภายนอกมากมายทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศ แต่ถึงอย่างนั้นการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนกลับยังไม่เป็นที่รับรู้ของคนในชุมชนแสมสารอันเป็นพื้นที่ที่นักเรียนชุมชนวิทยาศาสตร์ทางทะเลเลือกใช้พื้นที่ทำกิจกรรมมากนัก ส่งผลให้ที่ผ่านมามีการอนุรักษ์ทรัพยากรทะเลแสมสารดำเนินการโดยนักเรียนเพียงลำพัง ทำให้ผลที่เกิดขึ้นอยู่ในระดับจำกัด เนื่องจากผู้คนในชุมชนยังไม่เห็นถึงความสำคัญของการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล ยังคงใช้ชีวิตเหมือนเดิม เช่น ปล่อยน้ำเสียจากการประมงหรือการประกอบธุรกิจร้านอาหารและโฮมสเตย์โดยไม่บำบัด ทั้งขยะโดยไม่คัดแยก ทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับท้องทะเลอันเกิดจากฝีมือมนุษย์ยังคงดำเนินต่อไป ทั้งเรื่องขยะในทะเลและบริเวณชายหาดเมื่อเป็นเช่นนี้จึงเป็นการดีกว่าที่คนในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมกันในการอนุรักษ์ท้องทะเลแสมสารที่เปรียบเสมือนบ้านของพวกเขา

ทว่าที่ผ่านมาชุมชนวิทยาศาสตร์ทางทะเลยังไม่เคยมีการเผยแพร่ความรู้เรื่องความสำคัญของทะเลและการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลด้วยการปลูกปะการังให้แก่คนในชุมชนมาก่อน เหตุที่เป็นเช่นนั้นคุณครู

ที่ปรึกษาชุมชนฯ ให้สัมภาษณ์ว่าส่วนหนึ่งเป็นเพราะเกรงว่าคนในชุมชนมีภารกิจในการประกอบอาชีพ จึงอาจไม่ให้ความร่วมมือหรือให้ความร่วมมือน้อย ประกอบกับสถิติเป็นอำเภอที่มีลักษณะกึ่งเมืองซึ่งผู้คนรวมตัวยาก อีกประการหนึ่งคือเกรงว่าคนในชุมชนแสมสารอาจไม่เข้าใจความสำคัญของกิจกรรมที่ชุมชนฯ ดำเนินการอยู่และอาจปฏิเสธที่จะให้ความร่วมมือ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้ที่ผ่านมาชุมชนมหาวิทยาลัยทางทะเลจึงไม่เคยมีการจัดกิจกรรมในลักษณะเชื่อมสัมพันธ์หรือเชิญชวนให้ชาวแสมสารเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมมาก่อน แม้ว่าชุมชนมหาวิทยาลัยทางทะเลจะมีศักยภาพ มีความพร้อม และได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภายนอกอย่างมากก็ตาม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ระหว่างทีมผู้วิจัยและคนในชุมชน เนื่องจากงานวิจัยเรื่องซอฟต์แวร์ต้องการการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงานในทุกขั้นตอนตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายและการลงมือปฏิบัติ โดยใช้กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดการตรวจสอบสามเส้า (triangulations) จากวิธีการเก็บข้อมูลที่แตกต่างกัน (methodological triangulation) ซึ่งประกอบด้วย การศึกษาเอกสาร (documentary research) การจัดกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (participatory observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เพื่อประเมินความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังมีปฏิบัติการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การศึกษาเอกสาร (documentary research) ครอบคลุมเอกสารงานวิจัยทั้งของไทยและต่างประเทศเกี่ยวกับซอฟต์แวร์ เพื่อให้ทราบถึงแหล่งที่มา เงื่อนไขปัจจัยสนับสนุนให้เกิดซอฟต์แวร์ ตลอดจน กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ซอฟต์แวร์ของไทยและต่างประเทศ

2) การจัดกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research หรือ PAR) [28] ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน โดยส่วนที่ 1 เป็นการขับเคลื่อนของผู้วิจัยในการจัดกระบวนการค้นหาความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและแนวทางการขับเคลื่อน โดยใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนในประเด็นความสำเร็จ ข้อท้าทายในการทำกิจกรรมที่ผ่านมา จะทำอย่างไรให้กิจกรรมประสบความสำเร็จและได้รับความร่วมมือมากขึ้น สุดท้ายคือกลุ่มและชุมชนมีทุนทางสังคมอะไรที่สามารถนำมาปรับใช้เพื่อสร้างค่านิยมร่วมให้แก่คนในชุมชนได้ โดยในส่วนของผู้วิจัยจะครอบคลุมกิจกรรมเสริมความรู้เรื่องซอฟต์แวร์ การมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยด้วย โดยเมื่อได้แผนการดำเนินงานของกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจนแล้ว ผู้วิจัยจะปรับบทบาทมาเป็นผู้สังเกตการณ์และเก็บข้อมูลวิจัย ส่วนที่ 2 เป็นการดำเนินงานของกลุ่มเป้าหมายในการขับเคลื่อนปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้ร่วมกัน ครอบคลุมการวัดผล และการแก้ไขปัญหา ตลอดจน ถอดบทเรียนร่วมกัน

3) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (participatory observation) ทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้น โดยประเด็นสังเกตการณ์ครอบคลุม ความกระตือรือร้น คำตอบและพัฒนาการของกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

4) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กับกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ครูที่ปรึกษาชุมชนมหาวิทยาลัยทางทะเล นักเรียนแกนนำของชุมชนมหาวิทยาลัยทางทะเล องค์การบริหารส่วนตำบลแสมสาร องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี และประชาชนชาวแสมสารที่เข้าร่วมกิจกรรม โดยใช้คำถามกึ่งมีโครงสร้าง (semi structure) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นครอบคลุมประเด็นต่างๆ ดังนี้ ทุนทางสังคม กิจกรรมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนที่ผ่านมา ความรู้สึกเมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังทำกิจกรรม

งานวิจัยพัฒนาข้อคำถามจากกรอบการวิจัยเรื่องค่านิยมร่วม ทูทางสังคม พลังเยาวชนและการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยคำถามการสัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงของแนวคำถามเทียบกับวัตถุประสงค์การวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้ ซึ่งได้ค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 ตามเกณฑ์มาตรฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (typological analysis) วิเคราะห์คำหลักและคำที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจัดกลุ่มคำตอบภายใต้ประเด็นคำถามเดียวกัน แล้วจึงวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สรุปผลและตีความข้อมูลโดยอิงจากกรอบการวิจัยที่พัฒนาขึ้น อธิบายความสัมพันธ์และทำความเข้าใจข้อมูลที่ได้โดยใช้ทฤษฎี

ขอบเขตด้านพื้นที่

งานวิจัยชิ้นนี้เลือกดำเนินการในตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เนื่องจากเป็นพื้นที่ปฏิบัติการของนักเรียนชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเล โรงเรียนพลูตาหลวงวิทยา ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของงานวิจัยชิ้นนี้

กลุ่มตัวอย่างและวิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยชิ้นนี้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) โดยอาศัยสมมติฐานในการวิจัยที่เชื่อว่าพลังเยาวชนเป็นซอฟต์แวร์ที่สามารถผลักดันให้เกิดค่านิยมประชาธิปไตยและความสามัคคีในสังคมได้ โดยพิจารณาเลือกกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มเยาวชนที่มีการรวมตัวกันขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อสังคมโดยอาศัยความรู้ความสามารถของตนอย่างต่อเนื่อง กระทั่งได้รับการยอมรับจากสังคม อาทิ ได้รับรางวัลจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่รับรองความตั้งใจและผลงานของเยาวชนกลุ่มดังกล่าว

ผลการวิจัย

เพื่อตอบสนองสมมติฐานของการวิจัยว่าพลังเยาวชนเป็นซอฟต์แวร์ที่สามารถผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยได้หรือไม่อย่างไร เพื่อมอบแนวทางการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตยโดยใช้ซอฟต์แวร์ผ่านพลังเยาวชนต่อไปนั้น ผู้วิจัยกำหนดคำถามย่อยไว้ 3 ประการเพื่อตอบโดยกรณีศึกษาชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเลโรงเรียนพลูตาหลวงวิทยา ประกอบด้วย 1) ทูทางสังคมที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนเป็นซอฟต์แวร์ 2) กระบวนการขับเคลื่อนซอฟต์แวร์ด้วยพลังเยาวชน และ 3) ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังมีปฏิบัติการ โดยจะนำเสนอผลการศึกษาลำดับ ดังนี้

1. ทูทางสังคมที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนเป็นซอฟต์แวร์

เพื่อให้ทราบมุมมองเกี่ยวกับซอฟต์แวร์และเพื่อเป็นการทบทวนทูทางสังคมของพื้นที่เป้าหมาย ผู้วิจัยได้จัดเวทีระดมความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มนักเรียนในชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเลขึ้นเพื่อระดมความเห็นในประเด็น ดังต่อไปนี้ 1) ทบทวนทูทางสังคม หรือสิ่งดี ๆ ในชุมชนจากมุมมองของนักเรียน 2) ทบทวนศักยภาพที่นักเรียนมี ในฐานะเยาวชนคนรุ่นใหม่ และ 3) ทบทวนแนวทางที่นักเรียนในฐานะเยาวชนจะร่วมกันดำเนินการเพื่อนำชุมชนไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าแม้กลุ่มแกนนำนักเรียนจะไม่มี ความเข้าใจว่าซอฟต์แวร์คืออะไร ทำงานอย่างไร สำคัญอย่างไร แต่ถึงอย่างนั้นพวกเขาก็ตระหนักถึงศักยภาพของตนในฐานะเยาวชนและนักเรียนชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเลที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับท้องทะเลอย่างมาก โดยภายหลังการระดมความเห็น

นักเรียนชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเลระบุว่าทุนเดิมที่พวกเขามี ประกอบด้วย

1) ทุนความรู้ ซึ่งในที่นี้ก็คือความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรทางทะเล ความสำคัญของปะการังต่อระบบนิเวศทางทะเล การดำน้ำและการปลูกปะการังเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล ความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปขยะทะเลให้มีคุณค่าและมีมูลค่า เช่น การเพิ่มมูลค่าให้แก่ฝาหอยตาวิ๋ว และการเพนท์ซีกกลาส (Sea glass) เพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่เศษแก้วที่ถูกกลบคมโดยเศษปะการัง เป็นต้น

2) ทุนความสามารถ ซึ่งในที่นี้ประกอบด้วย ทักษะที่ได้รับการฝึกฝน เช่น ทักษะในการดำน้ำ ทักษะในการเล่นโซเซียลมีเดีย และการผลิตสื่อออนไลน์ ส่วนทักษะตามวัย เช่น ความกระฉับกระเฉง ความสดใสตามวัย ความสามารถในการสื่อสารทำความเข้าใจและถ่ายทอดเรื่องราวใหม่ๆ เป็นต้น

3) ทุนกิจกรรม แม้ว่ากิจกรรมที่ชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเลดำเนินการและได้รับรางวัลมากมายนั้น คือเรื่องนวัตกรรมในการปลูกปะการัง อย่างไรก็ตาม ชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเลยังมีกิจกรรมอื่นๆอีก ประกอบด้วย การอบรมถ่ายทอดความรู้เรื่องทรัพยากรทางทะเล การเก็บขยะบริเวณชายหาด การเก็บขยะในทะเล การนั่งเรือท่องกระเจกเที่ยวชมทะเล การเพนท์ซีกกลาส (sea glass) และการจัดค่ายวิทยาศาสตร์ทางทะเล

4) ทุนเครือข่ายและกิจกรรม สืบเนื่องจากที่ผ่านมาชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเลดำเนินกิจกรรมมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีเครือข่ายที่เห็นถึงศักยภาพของเยาวชนกลุ่มนี้และให้การสนับสนุน อาทิ องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี มูลนิธิรักษ์ปะการัง และ บริษัทเอจีซี วินิไทย (AGC Vinythai) เป็นต้น

ในส่วนของทุนทางสังคมที่นักเรียนมองว่าทะเลแสมสารมีอยู่นั้นก็คือ ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลอันสวยงาม โดยเพื่อให้ทุนทางสังคมที่ได้บทวนเหล่านี้ใช้ในการรับรู้ร่วมกันของผู้คนในสังคม ผู้วิจัยได้เปิดพื้นที่ให้แก่กลุ่มเยาวชนซึ่งโดยสมมติฐานของการวิจัยเชื่อว่าจะเป็นพลังในการสร้างซอฟต์แวร์ได้ ทำการทบทวนกิจกรรมที่สืบเนื่องจากทุนมนุษย์ที่พวกเขามีเข้ากับทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางสังคมที่ชุมชนแสมสารมีอยู่ เพื่อดึงดูดให้ประชาชนชาวแสมสารเห็นถึงความสำคัญของทุนเหล่านั้นผ่านกิจกรรมต่างๆ กระทั่งเกิดค่านิยมร่วมกันและต้องการเข้ามามีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลอันเป็นเป้าหมายหลักของชุมนุมโดยผลการทบทวนกิจกรรมส่งเสริมทุนเหล่านี้พบว่ามี 3 กิจกรรมหลักๆ ที่นักเรียนชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเลต้องการขับเคลื่อนเพื่อสร้างการรับรู้เรื่องความสำคัญของการปลูกปะการังและการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลของแสมสารออกไปสู่สาธารณะชน ประกอบด้วย 1) การเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและการใช้พื้นที่ทางทะเล 2) การผลิตเพื่อสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล ตลอดจนเพื่อสร้างและขยายเครือข่ายในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล และ 3) การจัดกิจกรรมจิตอาสา เพื่อปลูกจิตสำนึกการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของคนในชุมชน

เพื่อดึงศักยภาพของนักเรียนกลุ่มนี้ออกมาให้เป็นกลไกขับเคลื่อนซอฟต์แวร์ ทางสถาบันพระปกเกล้าในฐานะผู้วิจัย ได้จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียนขึ้น ผ่านการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องของประชาธิปไตย ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพตามความต้องการของนักเรียน เพื่อเสริมความมั่นใจในปฏิบัติการตามกิจกรรมที่นักเรียนได้กำหนดขึ้น ซึ่งในที่นี้ก็คือการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตสื่อออนไลน์เพื่อเผยแพร่ความรู้ผ่านแพลตฟอร์มโซเซียลมีเดีย ซึ่งการอบรมเหล่านี้เน้นเป็นการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์เพื่อสนับสนุนให้พวกเขาสามารถดึงทุนทางสังคมที่มีอยู่มาปรับใช้ให้เกิดพลังได้ตามกรอบการวิจัย

2. กระบวนการขับเคลื่อนซอฟต์แวร์ด้วยพลังเยาวชน

ผลจากการศึกษาพบว่าที่ผ่านมากลุ่มเยาวชนจากชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเลยังไม่เคยทำกิจกรรมร่วมกับประชาชนชาวสมุทรสาครมาก่อน ส่งผลให้ประชาชนชาวสมุทรสาครไม่ทราบว่านักเรียนกลุ่มนี้ทำกิจกรรมอะไร ทำเพื่ออะไร ได้ประโยชน์อะไร จึงไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรม เมื่อเป็นเช่นนี้กระบวนการขับเคลื่อนซอฟต์แวร์ด้วยพลังเยาวชนจึงต้องเริ่มต้นจากการสนับสนุนให้กลุ่มเยาวชนแสดงศักยภาพให้แก่ประชาชนชาวสมุทรสาครได้ทราบก่อนเป็นอันดับแรก

จากกรอบการวิจัย (ภาพที่ 1) จะเห็นได้ว่า กระบวนการส่งเสริมซอฟต์แวร์นั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ มีปฏิบัติการอย่างน้อย 2 ประการประกอบกัน คือการค้นหาค่าทุน (capital finding) และการขับเคลื่อนทุน (capital activation) ซึ่งกิจกรรมทั้งสองส่วนนี้จะต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วม (people participation) ในการดำเนินการ เพื่อนำไปสู่การรับรู้ถึงการมีอยู่ของทุนที่มีศักยภาพในการพัฒนาต่อยอดร่วมกัน กระทั่งเกิดการยอมรับเห็นคุณค่าในสิ่งเหล่านั้นร่วมกัน (shared values) ก่อนที่จะนำไปสู่กระบวนการแสวงหาเป้าหมายในการพัฒนาร่วมกันผ่านการกำหนดโครงการหรือกิจกรรมในการขับเคลื่อนเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย (co-creation) ที่ตั้งใจ โดยสุดท้ายเป้าหมายที่เกิดขึ้นก็คือเกิดทัศนคติเกี่ยวกับศักยภาพของตนเองในการมีส่วนร่วมพัฒนาและเกิดการมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม หรือก็คือพลเมืองกระตือรือร้น (active citizen) อันเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย

ในส่วนของการค้นหาค่าทุนนั้นไม่ใช่เรื่องยาก แต่ข้อท้าทายในการพัฒนาซอฟต์แวร์ก็คือการขับเคลื่อนทุน จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าแม้เยาวชนจะตระหนักถึงศักยภาพของตนเองในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ทว่าประเด็นเรื่องพลังเยาวชนในฐานะทุนมนุษย์ยังไม่ถูกรับรู้หรือกล่าวถึงโดยคนในชุมชนมากนัก ด้วยเหตุนี้ ในขั้นตอนของการขับเคลื่อนทุน ผู้วิจัยจึงเริ่มต้นจากการพัฒนาทุนมนุษย์ ซึ่งในที่นี้ก็คือกลุ่มเยาวชนชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเลผ่านกิจกรรมอบรมให้ความรู้ในเรื่องของการพัฒนาประชาธิปไตย การมีส่วนร่วม และบทบาทของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยเชื่อมโยงให้ผู้เรียนเห็นว่าสิ่งที่พวกเขาทำอยู่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล ไม่ว่าจะเป็นการดำน้ำปลูกปะการัง การเก็บขยะทะเล หรือการเพิ่มมูลค่าให้แก่ขยะทะเลนั้น ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลไว้เท่านั้น แต่ยังเป็นประโยชน์ต่อประชาชนชาวสมุทรสาครและประเทศชาติอย่างมาก พร้อมกันนั้นก็จัดกิจกรรมเพื่อเสริมศักยภาพในประเด็นที่พวกเขาสนใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่เยาวชนในการเข้าหาชุมชนและเป็นแกนนำในการเชิญชวนกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ให้เห็นถึงความตั้งใจของเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลร่วมกันต่อไป

โดยเพื่อให้เยาวชนสามารถแสดงศักยภาพและเป็นกลไกในการขับเคลื่อนซอฟต์แวร์จากตนเองได้ ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้เยาวชนกำหนดกิจกรรมที่พวกเขาต้องการขับเคลื่อนโดย นำทุนมนุษย์หรือก็คือศักยภาพของพวกเขามาเป็นฐานเยาวชนที่มีความรู้ทักษะและมีพลัง มาใช้เป็นตัวหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ เพื่อตั้งให้ผู้คนมองเห็นปฏิบัติการของพวกเขามีต่อสิ่งที่คนในชุมชนให้ความสำคัญในฐานะทุนทางสังคมมากขึ้น และเพื่อประชาสัมพันธ์ชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเลให้เป็นที่รู้จักแก่คนในชุมชน เพื่อนำไปสู่การยอมรับในการจัดกิจกรรมต่อไป ซึ่งกลุ่มเยาวชนได้กำหนดกิจกรรมขึ้น 3 เรื่อง ประกอบด้วย 1) การเผยแพร่ความรู้ 2) การทำคลิปสื่อสารกิจกรรมของชุมนุมฯ ความรู้เกี่ยวกับการปลูกปะการัง และความสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล และ 3) การทำกิจกรรมจิตอาสาร่วมกับคนในชุมชน โดยมีสถาบันพระปกเกล้าในฐานะผู้วิจัยสนับสนุนการจัดกิจกรรมทั้งองค์ความรู้ เครือข่าย และงบประมาณบางส่วน

ผลที่เกิดขึ้นก็คือกิจกรรมที่กลุ่มเยาวชนกำหนดไว้สามารถจัดขึ้นได้ตามแผนที่กำหนดไว้ด้วยดี ประกอบด้วย การผลิตสื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเรื่องความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล และการจัดเวทีประชุมร่วมกันระหว่างกลุ่มนักเรียนชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเลและประชาชนชาวสมุทรสาคร เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเรื่องความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล พร้อมกับเผยแพร่กิจกรรมต่างๆที่กลุ่มเยาวชนในชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเลดำเนินการในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลสมุทรสาคร ผ่านสื่อออนไลน์ที่กลุ่มเยาวชนพัฒนาขึ้น จากนั้นจึงเป็นการทบทวนทุนทางสังคมที่คนในชุมชนสมุทรสาครเห็นคุณค่าและต้องการปกป้องไว้ร่วมกันกับกลุ่มเยาวชน ซึ่งผลการทบทวนทุนทางสังคมพบว่าประชาชนชาวสมุทรสาครเห็นตรงกันกับกลุ่มเยาวชนว่าทะเลสมุทรสาครเป็นทุนทางสังคมและทรัพยากรสำคัญของพื้นที่และเป็นสิ่งที่คนในชุมชนต้องการปกป้องไว้

ในแง่นี้จะเห็นได้ว่าในกระบวนการค้นหาทุนทางสังคมอย่างมีส่วนร่วมผ่านการประชุมระดมความเห็นโดยมีกลุ่มนักเรียนเป็นแกนนำทำกิจกรรมนั้น นอกจากจะทำให้ให้นักเรียนและชาวสมุทรสาครสามารถค้นหาทุนทางสังคมที่พวกเขาเห็นคุณค่าร่วมกันได้แล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมกันก็คือ การแสดงให้เห็นศักยภาพของทุนมนุษย์ซึ่งในที่นี้ก็คือกลุ่มเยาวชนชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเลโรงเรียนพลุดาหลวงวิทยาไปพร้อมกันด้วย ขณะที่ กิจกรรมการถ่ายทอดผลงานของชุมนุมที่ผ่านมา ร่วมกับการเผยแพร่สื่อที่กลุ่มเยาวชนผลิตขึ้นเพื่อฉายให้เห็นภาพปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับสัตว์ทะเลและท้องทะเลอันเนื่องมาจากการกระทำของมนุษย์นั้น ก็ช่วยสร้างความรู้สึกร่วม (shared values) ให้แก่ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้เห็นถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลซึ่งเป็นบ้านของพวกเขามากขึ้น โดยภายหลังจากรับชมสื่อเพื่อสร้างสำนึกการมีส่วนร่วมแล้ว การจัดกิจกรรมระดมความเห็นต่อทุนทางสังคมเพื่อค้นหาสิ่งที่ทุกคนให้คุณค่า และเป้าหมายที่ทุกคนที่เข้าร่วมกิจกรรมเห็นพ้องที่ขับเคลื่อนไปพร้อมกันนั้น ก็ยังเป็นกระบวนการที่ตอกย้ำสำนึกความเป็นเจ้าของลงไปเพื่อกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมลงมือทำอะไรสักอย่างเพื่อเป้าหมายนั้น จากนั้น จึงเป็นเวทีระดมสมองเพื่อค้นหาแนวทางความร่วมมือเพื่อเป้าหมายที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกำหนดจะทำร่วมกัน ซึ่งเป้าหมายในที่นี้ก็คือการอนุรักษ์ทะเลสมุทรสาครไว้ให้สวยงาม เป็นที่อยู่ของสัตว์ทะเลน้อยใหญ่และปะการัง เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว นำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนอย่างยั่งยืน โดยผลการระดมความเห็นนั้นได้แนวทางการทำกิจกรรมก็คือการร่วมกันอนุรักษ์ปะการังต่อไป นำไปสู่การจัดกิจกรรม “ร้อยใจสมุทรสาครสู่ล้านปะการัง” ในเวลาต่อมา

สำหรับกิจกรรมร้อยใจสมุทรสาครสู่ล้านปะการังนั้น เป็นความร่วมมือระหว่างชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเล ร่วมกับ องค์การบริหารส่วนตำบลสมุทรสาคร องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี และสถาบันพระปกเกล้า ในฐานะผู้วิจัย โดยเป็นกิจกรรมต่อเนื่องจากเวทีประชุมระดมความเห็นครั้งแรกกับชาวสมุทรสาคร ที่นำไปสู่ความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ปะการัง โดยกิจกรรมภายในงาน มีตั้งแต่การจัดนิทรรศการแสดงผลงานของกลุ่มเยาวชนชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเลเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลที่ผ่านมา นวัตกรรม การอนุรักษ์ปะการัง และบริเวณที่จัดเตรียมไว้สำหรับผู้สนใจทดลองเพนท์สีลงบนชีกลาส ซึ่งเป็นเศษแก้วที่เดิมเคยเป็นขยะอันตรายตามชายหาดแต่ถูกเศษปะการังที่ตายแล้วลบลคม กระทั่ง มีรูปร่างมนและสะท้อนแสงสวย ซึ่งนักเรียนจากชุมนุมวิทยาศาสตร์เห็นถึงลักษณะเฉพาะดังกล่าวจึงนำมาทดลองเพนท์สี และเพิ่มมูลค่าให้กับชีกลาสในเวลาต่อมา โดยกิจกรรมหลักในงานก็คือการปลูกปะการังอันเป็นไปตามมติที่ประชุมก่อนหน้านี้

อย่างไรก็ตาม ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นประชาชนผู้สูงอายุและไม่สามารถดำน้ำได้ แต่ในเมื่อพวกเขาต้องการมีส่วนร่วมในการปลูกปะการัง ทางชุมนุมวิทยาศาสตร์ทางทะเลจึงจัดกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ขึ้นในชุมชน โดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมปลูกปะการังเรซินแทนเนื่องจากปะการังเป็นสัตว์ที่ไม่อาจหว่านน้ำทะเลได้

เพื่อตอบสนองต่อกิจกรรมที่คนในชุมชนกำหนดร่วมกัน เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันต่อการเป็นเจ้าของกิจกรรม และสร้างความเข้าใจว่าการปลูกปะการังนั้นทำเช่นใด จากนั้น ทางกลุ่มนักเรียนของชุมชนที่ดำเนินได้ จะนำแท่นปลูกปะการังที่มีการต่อซื้อของกลุ่มที่ทำกิจกรรมในวันนั้น ไปทำการปลูกปะการังบริเวณทะเลริมหาด ในฐานะตัวแทนของผู้เข้าร่วม พร้อมทั้งถ่ายภาพกิจกรรมมาเผยแพร่ในหน้าเพจเฟซบุ๊กของชุมชนฯ และไลน์กลุ่มประชาคมแสมสาร ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อใช้ติดต่อสื่อสารกันระหว่างกลุ่มชุมชนและชาวแสมสารเกี่ยวกับกิจกรรมจิตอาสาในการอนุรักษ์ทะเลแสมสาร

เหล่านี้คือกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากกระบวนการค้นหาทุนและส่งเสริมซอฟต์แวร์ตามกรอบการวิจัย ในส่วนของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังดำเนินกิจกรรมจะกล่าวถึงในส่วนถัดไป

3. ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังมีปฏิบัติการ

ความเปลี่ยนแปลงในที่นี้แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนคือ 1) ความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพอันเกิดจากการทำกิจกรรม และ 2) ความเปลี่ยนแปลงด้านสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาตามระบอบประชาธิปไตย

3.1 ความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพอันเกิดจากการทำกิจกรรม

ผลจากการศึกษาพบว่าความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพอันเกิดขึ้นภายหลังดำเนินกิจกรรมแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนแรกเป็นความเปลี่ยนแปลงในเรื่องของเนื้อหาและการให้ความหมายในการทำกิจกรรมของกลุ่มนักเรียนในชุมชนวิทยาศาสตร์ทางทะเลที่มีการเพิ่มเติมมิติของสำนึกความเป็นพลเมืองและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแก้ไขปัญหาต่างๆในชุมชนโดยภาคประชาชนเข้าไปด้วย จากแต่เดิมเนื้อหาในการนำเสนอของชุมชนฯ จะเน้นไปที่ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลเป็นหลัก เช่น ประเภทของสัตว์ทะเล ความสำคัญของปะการัง ปัญหาจากปะการังฟอกขาวที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเล การทิ้งขยะลงทะเลและปัญหาของระบบนิเวศทางทะเลอันเป็นผลมาจากมนุษย์ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีเนื้อหาส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้คนในสังคมอยู่แล้ว ในแง่นี้การอบรมเพื่อสร้างสำนึกพลเมืองอันเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการวิจัยได้ช่วยขยายมิติความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลตามความเข้าใจเดิมของนักเรียนที่เน้นการมีส่วนร่วมภายใต้มิติการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไปสู่มิติบทบาทหน้าที่ของพลเมืองและการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย ผลการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่าภายหลังเข้าร่วมโครงการนักเรียนเข้าใจการมีส่วนร่วมมากขึ้น โดยเรียนรู้ที่จะรับฟังความเห็นที่แตกต่างหลากหลาย และนำกระบวนการมีส่วนร่วมมาใช้ในการเผยแพร่ความรู้ พร้อมทั้งจะเปิดใจ รับฟัง ไม่ตัดสินผู้อื่น และเห็นความสำคัญของการสร้างเครือข่ายขยายผลในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลมากขึ้น ทั้งยังเห็นถึงศักยภาพของตนว่า แม้จะเป็นเยาวชนก็สามารถเป็นแกนนำในการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชนโดยร่วมกับคนอื่นๆในชุมชนได้

ส่วนที่สอง เป็นความเปลี่ยนแปลงเรื่องการสร้างกิจกรรมร่วมกับชุมชน ผลการสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาชุมชนวิทยาศาสตร์ทางทะเลระบุว่า การจัดเวทีระดมความคิดเห็นร่วมกับประชาชนชาวแสมสารภายใต้โครงการวิจัยนี้ นับเป็นครั้งแรกที่ทำให้ชุมชนและชุมชนได้พบกัน ก่อนหน้านั้นไม่เคยจัดกิจกรรมในลักษณะนี้มาก่อนเนื่องจากมองว่าคนในชุมชนโดยมากมักติดภาระกิจและอาจไม่ให้ความสนใจกับการจัดกิจกรรมมากนัก ทางชุมชนจึงเลือกที่จะทำกิจกรรมของตนไปโดยไม่ประสานกับคนในชุมชน ส่งผลให้คนในชุมชนไม่เข้าใจเป้าหมายและลักษณะกิจกรรมของชุมชนฯ และไม่สนใจเข้ามามีส่วนร่วมหรือสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนฯ แต่เมื่อได้เข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ ก็ทำให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างความร่วมมือกับชุมชนเพื่อความยั่งยืนของผลปฏิบัติการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้เห็นแนวทางที่กิจกรรมของชุมชนฯจะเชื่อมประสานไปยังชุมชนได้

ส่วนที่สาม เป็นความเปลี่ยนแปลงเรื่องเครือข่ายและการขยายผล ผลการศึกษาพบว่าการดำเนินโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ สามารถสร้างเครือข่ายในระดับพื้นที่ให้แก่ชุมชนวิทยาศาสตร์ทางทะเลได้ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลแสมสาร อันเป็นผลสืบเนื่องจากการจัดเวทีระดมความเห็นร่วมกันระหว่างชุมชนฯ กับประชาชนชาวแสมสาร จึงส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลแสมสารเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนสถานที่ กระทั่ง อบต.แสมสาร เห็นถึงความตั้งใจ และผลการดำเนินงานของชุมชนวิทยาศาสตร์ที่เป็นรูปธรรม และเป็นประโยชน์ต่อชุมชน จึงเกิดแนวคิดที่จะสนับสนุนการปลูกปะการังของนักเรียน โดยรับเอานวัตกรรมการผลิตทุ่นเพาะปะการังมาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาอาชีพในชุมชนในการจัดทำทุ่นปลูกปะการัง ส่วนหนึ่งเพื่อสนับสนุนกิจกรรมปลูกปะการังของนักเรียน แต่อีกส่วนหนึ่งนั้นเพื่อต่อยอดอาชีพการปลูกสาหร่ายพวงองุ่นให้แก่คนในชุมชนโดยใช้ทุ่นปลูกปะการังเป็นตัวยึดเกาะ นอกจากนี้ นายก อบต.แสมสาร ยังมีแนวคิดที่จะจัดกิจกรรมพาพยุคนกลับบ้านเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน โดยนอกจากความร่วมมือกับชุมชนวิทยาศาสตร์แล้ว ก็ขอความร่วมมือไปยังองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีซึ่งเคยให้การสนับสนุนกลุ่มชุมชนวิทยาศาสตร์มาก่อน ซึ่งกิจกรรมขยายผลในชุมชนเช่นนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่มีกิจกรรมค้นหาทุนร่วมกันระหว่างนักเรียนในชุมชนฯและประชาชนชาวแสมสาร ที่นำให้คนในชุมชนได้รู้จักกับนวัตกรรมแท่นปลูกปะการังที่กลุ่มนักเรียนพัฒนาขึ้น

3.2 ความเปลี่ยนแปลงด้านสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาตามระบอบประชาธิปไตย

ผลการศึกษาพบว่าภายหลังจากการดำเนินโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้ ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงด้านการรับรู้และการมีส่วนร่วมให้แก่กลุ่มเป้าหมาย 4 กลุ่ม ดังนี้

ในส่วนของกลุ่มนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมนั้น ผลการสัมภาษณ์พบว่าพวกเขาภูมิใจที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการทบทวนศักยภาพที่พวกเขามี ทำให้พวกเขามีความมั่นใจมากขึ้นเมื่อต้องพูดในที่สาธารณะ และเห็นถึงความสำคัญในการสร้างความร่วมมือและความเป็นไปได้ในการเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับชุมชนเข้าด้วยกัน ผ่านกิจกรรม เช่น การประชุมระดมความคิดเห็น และกิจกรรมจิตอาสาต่าง ๆ เป็นต้น

ขณะที่ คุณครูที่ปรึกษาชุมชนก็เล็งเห็นศักยภาพของกลุ่มเยาวชนในแง่ของพลังที่สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงด้านบวกให้แก่ชุมชนได้มากขึ้น แม้ยังมีความห่วงกังวลว่าความร่วมมือของคนในชุมชนอาจจะไม่แน่นอน แต่อย่างน้อยการเข้าร่วมโครงการก็ทำให้เห็นวิธีการเชื่อมประสานกับชุมชนโดยนำเอาจุดเด่นหรือพลังของเยาวชนมาเป็นกลไกเปิดทางการพูดคุย ทำความเข้าใจและสร้างค่านิยมร่วมกัน เพื่อนำไปสู่กิจกรรมที่ทุกฝ่ายเห็นควรที่จะขับเคลื่อนร่วมกันต่อไปในอนาคต

ด้านชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมนั้น ผลการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่าพวกเขาเข้าใจลักษณะกิจกรรมของชุมชนวิทยาศาสตร์ทางทะเลและเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ปะการังมากขึ้น เพื่อรักษาระบบนิเวศทางทะเล ดังปรากฏให้เห็นจากกิจกรรมที่ผู้เข้าร่วมเวทีเห็นพ้องต้องกันที่จะขับเคลื่อนเพื่ออนุรักษ์ทะเลแสมสารผ่านกิจกรรมปลูกปะการัง แม้ว่าพวกเขาจะดำเนินไม่เป็นก็ตาม สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าพวกเขามั่นใจในศักยภาพของเยาวชนและพร้อมที่จะสนับสนุนกิจกรรม จากเดิมที่ไม่เคยเข้าใจไม่เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ปะการังและไม่ทราบว่าจะเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างไร ก็หันมาเปิดใจและพร้อมให้การสนับสนุนกิจกรรมของนักเรียนมากขึ้น

ในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่าง อบต.แสมสาร ก็มีการรับรู้ถึงลักษณะกิจกรรมของกลุ่มชุมชนวิทยาศาสตร์ทางทะเลโรงเรียนพลุดาหลวงมากขึ้นจากเดิม ที่สำคัญได้รับรู้ถึงการมีอยู่ของนวัตกรรม

การปลูกปะการัง และเล็งเห็นถึงศักยภาพในการต่อยอดนวัตกรรมดังกล่าวไปสู่การสร้างอาชีพให้แก่ชาวบ้าน พร้อมๆกับการส่งเสริมกิจกรรมปลูกปะการังของนักเรียน นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแสมสารให้สัมภาษณ์ว่า ก่อนหน้าที่จะมีการดำเนินโครงการนี้ทราบว่ามียุทธศาสตร์เข้ามาทำกิจกรรมที่หาดแสมสาร อย่างไรก็ตามไม่ทราบรายละเอียดกิจกรรม นอกจากนั้น ที่ผ่านมา อบต.แสมสาร ไม่ค่อยจัดกิจกรรมในลักษณะนี้ เนื่องจากแสมสารมีลักษณะเป็นชุมชนเมือง และประชาชนมักติดภารกิจในการออกเรือหาปลา ทำให้ร่วมตัวกันยาก การจัดกิจกรรมในครั้งนี้จึงเป็นโอกาสดีที่ทำให้ชาวแสมสารได้ร่วมตัวทำกิจกรรมดีๆร่วมกันและเป็นการดีที่ทำให้ตนเห็นศักยภาพในการต่อยอดเทคโนโลยีแทนปลูกปะการังที่กลุ่มเยาวชนพัฒนาขึ้น โดยตนมองว่า แม้คนในชุมชนส่วนใหญ่จะไม่สามารถดำน้ำปลูกปะการังได้ แต่ก็สามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้ได้ โดยตนมีแนวคิดจะจัดตั้งกลุ่มผลิตแทนปลูกปะการังให้แก่ชุมชนฯขึ้นในชุมชน โดยแทนปลูกปะการังส่วนหนึ่งจะสนับสนุนกิจกรรมปลูกปะการังของชุมชนฯ แต่อีกส่วนตนมองว่าสามารถนำแทนปลูกปะการังไปต่อยอดสู่การปลูกสาหร่ายพวงองุ่นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้ด้วย อีกแนวคิดที่ดำเนินการต่อยอดจากการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลของชุมชนฯ ก็คือการทำโครงการพาพญูกลับบ้านเพื่อแสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของทะเลแสมสารและสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชนไปพร้อมกัน

อย่างไรก็ตาม แม้การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมร่วมกันระหว่างชุมชนวิทยาศาสตร์ทางทะเลและประชาชนชาวแสมสารจะผ่านไปด้วยดี นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ สำนักและพฤติกรรมความร่วมมือดังที่กล่าวไปข้างต้น ทว่าผู้วิจัยสังเกตว่าผู้ที่เข้าร่วมโครงการนั้นส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ เนื่องจากประชาชนวัยทำงานส่วนมากมักออกเรือไปจับสัตว์น้ำจึงไม่สะดวกเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งปัญหาของกลุ่มผู้สูงอายุก็คือขาดความกระฉับกระเฉงและมักมีปัญหาเรื่องการเคลื่อนไหว แต่ถึงอย่างนั้นคนกลุ่มนี้ก็มีความรู้สึกรักสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมจนสำเร็จ โดยระหว่างกิจกรรมมีการตอบโต้แสดงความคิดเห็น กระตือรือร้นในการตอบคำถามพอสมควร โดยภายหลังกิจกรรมผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นว่าพวกเขาเข้าใจกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนมากขึ้น และเห็นความสำคัญของการปลูกปะการังเพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศทางทะเล ทว่าพวกเขาไม่ทราบว่ามีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรเหล่านั้นได้อย่างไร พวกเขาจึงเห็นดีและเห็นด้วยกับการปลูกปะการังของกลุ่มนักเรียนและพร้อมให้การสนับสนุน

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและไม่สามารถดำน้ำได้ จึงส่งผลให้ผู้ที่มีบทบาทหลักในกิจกรรมปลูกปะการัง คือ กลุ่มเยาวชนในชุมชนวิทยาศาสตร์ทางทะเล ซึ่งเป็นผู้ที่มีความกระฉับกระเฉงมากกว่า ในแง่การที่องค์การบริหารส่วนตำบลเล็งเห็นถึงศักยภาพและช่องทางสนับสนุนกิจกรรมปลูกปะการังของเยาวชน โดยส่งเสริมให้ชุมชนผลิตแทนปลูกปะการังแทนการดำน้ำลงไปปลูกปะการังจริงๆจึงอาจเป็นกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในชุมชนซึ่งส่วนมากเป็นผู้สูงอายุมากกว่า อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวก็สะท้อนให้เห็นถึงพลังเยาวชนในการขับเคลื่อนซอฟต์แวร์ในชุมชนได้ในแง่ที่ทำให้คนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเห็นถึงความสำคัญของการปลูกปะการังอันเป็นกิจกรรมที่กลุ่มเยาวชนดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง กระทั่งเกิดแรงบันดาลใจในการเข้ามามีส่วนร่วมผ่านรูปแบบกิจกรรมที่พวกเขาดำเนินการได้ เช่น การผลิตแทนปลูกปะการัง และต่อยอดนวัตกรรมที่เยาวชนพัฒนาขึ้นไปสู่การส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมโดยการใช้แทนปลูกปะการังไปเพาะพันธุ์สาหร่ายพวงองุ่น เป็นต้น

สรุป และอภิปรายผล

จากผลการศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่าพลังเยาวชนมีศักยภาพในการพัฒนาซอฟต์แวร์ได้ ทว่าไม่ใช่โดยพลังของเยาวชนเพียงลำพัง แต่ต้องประกอบกันระหว่างพลังของเยาวชนในฐานะทุนมนุษย์ พลังของ

ทุนทางสังคมวัฒนธรรมที่ผู้คนในชุมชนเห็นคุณค่าร่วมกัน โดยมีปฏิบัติการบางประการเพื่อเชื่อมโยงทุนเหล่านั้นให้เกิดขึ้นเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่ผู้คนจะมีส่วนร่วมกันเพื่อปกป้องทรัพยากรเหล่านั้นไว้ในรูปแบบต่างๆ อาทิ นโยบายสาธารณะ การปรับปรุงสถาบันทางการเมืองสังคมต่างๆ รวมไปถึงการจัดทำโครงการเพื่อสนับสนุนปกป้องพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาในพื้นที่โดยอาศัยทุนทางสังคมเหล่านั้น ทุนทางสังคมจึงจะเกิดขึ้นได้ แต่ถึงอย่างนั้นซอฟต์แวร์จะเกิดขึ้นหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับกรรยก่องยอมรับเห็นด้วยและปฏิบัติตามของคนกลุ่มอื่นๆที่เล็งเห็นถึงคุณค่าและโอกาสที่พวกเขาจะได้รับประโยชน์จากโครงการหรือกิจกรรมเหล่านั้น [12, 13]

ด้วยเหตุนี้ การลงทุนในทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะทุนมนุษย์คือผู้ที่จะร่วมกันขับเคลื่อนทุนทางสังคมต่าง ๆ ให้มีพลังต่อไป กรณีของชุมชนมหาวิทยาลัยทางทะเลนั้น นักเรียนมีศักยภาพและตระหนักถึงศักยภาพของตนเองดี ในแง่ของการเป็นผู้มีความดี ความงาม ความตั้งใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล โดยการปลูกปะการังอย่างต่อเนื่อง ทว่าความสามารถและความตั้งใจเหล่านั้นยังไม่ส่งต่อไปถึงชุมชน จึงทำให้พวกเขายังไม่สามารถแสดงพลังในฐานะทุนมนุษย์ได้อย่างเต็มที่ การขับเคลื่อนพลังซอฟต์แวร์ด้วยพลังเยาวชนภายใต้การวิจัยนี้จึงเริ่มต้นจากการการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการขึ้น เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่กลุ่มเยาวชนชุมชนมหาวิทยาลัยทางทะเลโรงเรียนพลูตาหลวงวิทยาและครูที่ปรึกษาชุมชนฯ เพื่อให้ขยายมุมมองให้พวกเขาเห็นความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมที่พวกเขาดำเนินการอยู่กับการพัฒนาชุมชนสังคมและการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนเห็นถึงศักยภาพของตนเองในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

โดยเมื่อกลุ่มเป้าหมายเริ่มตระหนักถึงศักยภาพของตนเอง ขึ้นต่อไปในการพัฒนาทุนมนุษย์ก็คือการเปิดพื้นที่ให้แก่กลุ่มเป้าหมายได้แสดงออกเพื่อเผยแพร่ความคิดความเชื่อและผลงานอันดีงามของพวกเขาแก่สาธารณะชนเพื่อสร้างความมั่นใจและสร้างแนวร่วม กรณีของชุมชนมหาวิทยาลัยทางทะเลนั้นแม้จะได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภายนอกแต่ทว่าปัญหาลับอยู่ที่ยการยอมรับจากคนในพื้นที่ ด้วยเหตุนี้ ทางผู้วิจัยจึงสนับสนุนให้เกิดการประชุมร่วมกันระหว่างกลุ่มเยาวชนในชุมชนมหาวิทยาลัยทางทะเลและประชาชนชาวแสมสารขึ้น ซึ่งผลการศึกษพบว่ากลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นทุนมนุษย์ได้เผยแพร่ความตั้งใจในการพัฒนา ความดี ความงาม ของการพัฒนาที่ผ่านมา แก่กลุ่มเป้าหมายขยายผล ซึ่งอาจเป็นคนในชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้น มีศักยภาพในการสร้างค่านิยมร่วมกันระหว่างทุนมนุษย์ที่เป็นกลุ่มริเริ่มและทุนมนุษย์ที่เป็นกลุ่มขยายผลได้ อย่างไรก็ตาม หลังจากนั้นการมีกิจกรรมร่วมกันเป็นสิ่งสำคัญ และที่สำคัญที่สุดก็คือกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อให้ได้มาซึ่งกิจกรรมร่วมกันเหล่านั้น เนื่องจากกระบวนการมีส่วนร่วมจะทำให้สามารถค้นพบทุนทางสังคมที่ผู้คนมีความชื่นชอบชื่นชมและต้องการปกป้องรักษาไว้ร่วมกัน จากนั้นจึงดำเนินการค้นหากิจกรรมภายใต้ศักยภาพที่พวกเขามีร่วมกันต่อไป

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการค้นหากิจกรรมที่มีประสิทธิภาพนั้น ควรพิจารณาจากบริบทและศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายด้วย โดยไม่ให้กระทบกับการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ในกรณีศึกษาของชุมชนมหาวิทยาลัยทางทะเล ที่เบื้องต้นได้กำหนดกิจกรรมที่จะทำร่วมกันเป็นการปลูกปะการังนั้น แม้ว่ากิจกรรมนั้นจะเกิดจากมติที่ประชุม ซึ่งแน่นอนว่าไม่ควรผินผินนั้น ทว่าในทางปฏิบัติหากกิจกรรมไม่สอดคล้องกับศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายสุดท้ายกิจกรรมก็จะมีประสิทธิภาพมากพอ ในแง่นี้การที่ประชาชนชาวแสมสารที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและไม่มีทักษะในการดำน้ำ จึงส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังนั้นจึงเป็นการดีกว่าหากมีการทบทวนกิจกรรมให้สอดคล้องกับศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายเพื่อประสิทธิภาพในการมีส่วนร่วม แม้จะต้องใช้ระยะเวลาในการพูดคุยทบทวนมากขึ้นก็ตาม

การที่องค์การบริหารส่วนตำบลแสมสารมองเห็นถึงศักยภาพของนวัตกรรมแทนปลูกปะการังที่กลุ่ม

เยาวชนพัฒนาขึ้นและมีแนวคิดที่จะผลักดันนวัตกรรมดังกล่าวสู่การเป็นทุนเพาะพันธุ์สำหรับวงอุ้ง และสนับสนุนการจัดทำแทนปลูกปะการังแก่นักเรียนแทนการลงไปดำน้ำปลูกปะการังซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ ทำไม่ได้ นับเป็นตัวอย่างที่ดีในการค้นหากิจกรรมให้สอดคล้องกับทุนทางสังคมและศักยภาพของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งหากนำมาปรับใช้ได้ก็จะช่วยสนับสนุนซอฟต์แวร์ให้เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นถึงพลังของเยาวชนในการพัฒนาซอฟต์แวร์ผ่านการพัฒนาวัฒนธรรมภายใต้ประเด็นที่พวกเขาสนใจ กระทั่ง ทำให้ผู้อื่นตระหนักถึงความดีความงามและศักยภาพของนวัตกรรมเหล่านั้น ส่งผลต่อการรับเอาแนวคิด ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาตามศักยภาพและความถนัดเพื่อประโยชน์ของชุมชนโดย อบต.แสมสาร ซึ่งแน่นอนว่าเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในฐานะผู้ริเริ่มในการอนุรักษ์ทรัพยากรไปพร้อมกันตามนิยามของ ซอฟต์แวร์

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ซอฟต์แวร์เป็นพลังที่สามารถพัฒนาขึ้นได้อย่างเป็นระบบ โดยการพัฒนาทุน ทั้ง 3 ประการร่วมกันประกอบด้วย ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ผ่านกระบวนการดังนี้ 1) การส่งเสริมการศึกษาเพื่อสร้างสำนึกการมีส่วนร่วมของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย และค้นหา ทุนทางสังคมร่วมกัน 2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และขับเคลื่อนทุนทางสังคมร่วมกัน 3) การสร้างความตระหนัก ผ่านการมีส่วนร่วมกำหนดกิจกรรมร่วมกัน และ 4) การขับเคลื่อนกิจกรรมร่วมกัน กรณีศึกษาของนักเรียน ชุมชนวิทยาศาสตร์ทางทะเล แสดงให้เห็นว่าเยาวชนนับเป็นทุนมนุษย์ที่มีศักยภาพในการพัฒนาขึ้นเป็นแกนนำ ขับเคลื่อนทุนทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อยกระดับไปสู่ซอฟต์แวร์ได้ แต่ถึงอย่างนั้นกระบวนการพัฒนา ซอฟต์แวร์จากทุนที่มีศักยภาพทั้ง 3 ประการนั้นก็ต้องทำอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง โดยคำนึงถึง ความสอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพของกลุ่มผู้ริเริ่มและกลุ่มเป้าหมายขยายผลไปพร้อมๆ กัน เพื่อให้ กิจกรรมที่กำหนดขึ้นสามารถพัฒนาบรรดาทุนทางสังคมทั้งหลายให้เกิดการยกย่อง ยอมรับ และต่อยอดสู่ซอฟต์แวร์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมซอฟต์แวร์โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะทางทฤษฎีและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

ข้อเสนอแนะทางทฤษฎี ผลจากการวิจัยชี้ให้เห็นแล้วว่าซอฟต์แวร์ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นหรือมีอยู่แล้ว โดยธรรมชาติ ทั้งยัง ไม่ได้จำกัดอยู่แค่เพียงมิติทางด้านการเมืองระหว่างประเทศ หรือตั้งอยู่บนมิติทางด้าน วัฒนธรรมเท่านั้น แต่ซอฟต์แวร์สามารถพัฒนาขึ้นได้ หากสามารถทำให้ผู้อื่นเห็นด้วย เห็นดี และอยาก ปฏิบัติตาม ในแง่นี้ทำให้การพัฒนาซอฟต์แวร์จำเป็นต้องหันมาให้ความสนใจกับกระบวนการสร้างค่านิยม ร่วม (shared values) ให้มากขึ้น ผลจากการวิจัยชี้ให้เห็นว่าค่านิยมร่วมสามารถสร้างขึ้นได้ผ่านกระบวนการ ค้นหาทุนทางสังคมและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อแสวงหาสิ่งที่ กลุ่มเป้าหมายเห็นคุณค่าร่วมกันมาเป็นจุดเหนี่ยวนำให้เกิดค่านิยมร่วม ดังนั้น การศึกษาเรื่องซอฟต์แวร์ จึงควรให้ความสำคัญกับการศึกษาเรื่องการพัฒนาทุน การสร้างสรรค์ทุน และการประยุกต์ใช้ทุนเพื่อสร้าง ค่านิยมร่วมไปพร้อมกัน

นอกจากนั้น ซอฟต์แวร์ไม่ควรถูกกล่าวถึงโดยลำพัง แต่ควรศึกษาไปพร้อมกันกับการทบทวน แนวคิดเรื่องมิติทางอำนาจให้กว้างขวางโดยเน้นไปที่อำนาจร่วม (co-optive power) ให้มากขึ้น เนื่องจาก ซอฟต์แวร์นั้นไม่ใช่การใช้อำนาจโน้มน้าวให้ผู้อื่นทำตามโดยไร้เหตุผล ว่าเป็นการโน้มน้าวให้ผู้อื่นเห็นถึง ประโยชน์บางประการที่จะได้จากการมีพฤติกรรกดังกล่าว กระทั่ง ผู้คนเลือกที่จะปฏิบัติตามด้วยตนเอง โดยที่ ผู้คนไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามให้เหมือนกันทั้งหมด แต่อาจเป็นการต่อยอดแนวคิดแม่แบบ (model) ออกไป

สู่กิจกรรมอื่นๆภายใต้ทุนทางสังคมและความถนัดที่ตนมีก็ได้ ในแง่นี้การศึกษาซอฟต์แวร์ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น จึงควรมีการศึกษาวិจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงของมิติทางอำนาจไปพร้อมกันด้วย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากผลการศึกษาที่ชี้ให้เห็นว่าซอฟต์แวร์ไม่ได้จำกัดเฉพาะเรื่อง การเมืองระหว่างประเทศหรือเพียงเรื่องเศรษฐกิจและวัฒนธรรมเท่านั้น อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่สามารถสร้าง ให้เกิดขึ้นได้ผ่านการจัดกระบวนการอย่างเหมาะสม ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเรื่องซอฟต์แวร์ว่าควรมีการทบทวนทุนทางสังคมอย่างจริงจัง ให้ครอบคลุมทุนมนุษย์ ทุนทรัพยากร ทุนทางวัฒนธรรม รวมไปถึงของดี จุดเด่น หรือสิ่งที่ผู้คนในสังคม เห็นคุณค่าร่วมกัน และต้องการปกป้องรักษาสິงนั้นไว้ โดยอาจจัดเป็นเวทีของดีของแต่ละจังหวัดหรืออาจ ต่อยอดโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ทว่าไม่ควรจำกัดไปที่เรื่องของเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ควรเน้นไปที่ การสร้างให้ผู้คนเห็นคุณค่าของสิ่งเหล่านั้นร่วมกันเสียก่อน โดยชี้ให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องของสิ่งที่ผู้คน ให้คุณค่ากับประโยชน์ที่ผู้คนจะได้รับร่วมกันเมื่อพวกเขาได้เข้ามามีส่วนร่วมส่งเสริมให้เกิดการใช้งาน หรือนุรักษ์สิ่งเหล่านั้นไว้ เพื่อมิให้ซอฟต์แวร์เป็นเพียงถ้อยคำที่ถูกเอ่ยถึงโดยไร้ปฏิบัติการ และเพื่อ สนับสนุนให้แนวคิดเรื่องซอฟต์แวร์มีพลังอย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุป ซอฟต์แวร์เป็นอำนาจที่ผู้คนไม่รับรู้ถึงอำนาจ แต่เป็นอำนาจที่ช่วยให้ผู้คนรู้สึกถึง คุณค่าของตนชุมชนหรือกลุ่มตนและเป็นพลังที่สามารถเกาะเกี่ยวผู้คนให้มีปฏิบัติการบางอย่างร่วมกันได้โดย สมัยครใจ ดังนั้น การพัฒนาซอฟต์แวร์โดยระบุว่สิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นซอฟต์แวร์นั้น จึงไม่เพียงพอที่จะ ทำให้สิ่งเหล่านั้นเป็นซอฟต์แวร์ขึ้นมาได้ แต่จำเป็นต้องมีปฏิบัติการในการสร้างค่านิยมร่วมและสร้าง คุณค่าให้แก่สิ่งเหล่านั้นผ่านกิจกรรมต่างๆอย่างต่อเนื่องกระทั่งกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันที่ผู้คนเลือก จะทำตามคุณค่าเหล่านั้นโดยสมัยครใจและไม่ตั้งคำถาม

เอกสารอ้างอิง

- [1] Lee, G. (2009). A theory of soft power and Korea's soft power strategy. *The Korean Journal of Defense Analysis*, 21(2), 205-218.
- [2] World Economic Forum. (2024). *The Global Competitiveness Index (GCI) 5.0*. <https://www.weforum.org/about/the-global-competitiveness-index-gci-5-0/>
- [3] International Institute for Management Development. (2024). *World Competitiveness Center*. <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/rankings/world-competitiveness-ranking/rankings/wcr-rankings/>
- [4] Freedom House. (2024). *Global Freedom Scores*. <https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores>
- [5] Nye, J. S. (1990). Soft power. *Foreign policy*, 80, 153-171.
- [6] Sandberg, M. (2011). Soft power, world system dynamics, and democratization: A bass model of democracy diffusion 1800-2000. *Journal of Artificial Societies and Social Simulation*, 14(1), 1-35.
- [7] Huntington S. P. (1991). Democracy's Third Wave. *Journal of Democracy*, 2(2), 12-34.

- [8] สุธีรพงษ์ ศรีวิราช, ปรรณ แก้วเศษ และไพรัช ถิตย์ผาด. (2562). บวชป่า : การใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้ในชุมชนภาคเหนือผ่านพิธีกรรมบวชป่า. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(1), 121-144.
- [9] นิตยา โพธิ์นอก และอินทอร แสงอรัญ. (2566). *การเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมของชาติเพื่ออนาคตประชาธิปไตยไทย: กรณีศึกษาการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมในพื้นที่เทศบาลตำบลเชียงคาน*. สถาบันพระปกเกล้า.
<https://kpi-lib.com/library/books/kpibook-30928/>
- [10] The Active. (2022). *เพราะเยาวชนคือซอฟต์แวร์เวอร์ชันของประเทศ*.
<https://theactive.net/read/youth-power-is-soft-power/>
- [11] Creative Economy Agency. (2565). CEA ร่วมประชุมผลักดัน Youth Power ขับเคลื่อนThailand's Soft Power. <https://www.cea.or.th/th/news-updates/youth-power>
- [12] Vuving, A. (2009 September 3). How soft power works. [Paper presentation] American Political Science Association Annual Meeting, Toronto, Canada.
- [13] Ohnesorge, H. W. (2020). *Soft power: The Forces of Attraction in International Relations*. Springer.
- [14] Lin, N. (2017). Building a network theory of social capital. *Connections*, 22(1), 28-51.
- [15] Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Greenwood.
- [16] Putnam, R. D. (1994). Social capital and public affairs. *Bulletin of the American Academy of Arts and Sciences*, 47(8), 5-19.
- [17] Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. Random House.
- [18] Hyman, H. (1959). *Political Socialization: A study in the psychology of political behavior*. Free Press.
- [19] Easton, D., & Dennis, J. (1969). *Children in the Political System: Origins of Political Legitimacy*. McGraw-Hill.
- [20] วีระ สมบูรณ์. (2561). *ทฤษฎีการเมืองกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ*. WAY of BOOK.
- [21] Asadov, B. R., & Baranov, A. S. (2017). The influence of youth tourism on the image of the territory as a tool of soft power in the context of contemporary international relations. *Vestnik Volgogradskogo gosudarstvennogo universiteta. Science Journal of Volgograd State University*, 22(2), 137-148.
- [22] Arcidiacono, C., Procentese, F., & Di Napoli, I. (2007). Youth, community belonging, planning and power. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 17(4), 280-295.
- [23] Evans, S. D. (2007). Youth sense of community: Voice and power in community contexts. *Journal of Community Psychology*, 35(6), 693-709.

- [24] Jennings, L. B., Parra-Medina, D. M., Hilfinger-Messias, D. K., & McLoughlin, K. (2006).
Toward a critical social theory of youth empowerment.
Journal of Community Practice, 14(1-2), 31-55.
<https://www.cea.or.th/en/news-updates/youth-power>
- [25] Flanagan, C.A., & Sherrod, L.R. (1998). Youth political development: An introduction.
Journal of Social Issues, 54(3), 447-456.
- [26] Chinman, M. J., & Linney, J.A. (1998). Toward a model of adolescent empowerment:
Theoretical and empirical evidence. *Journal of Primary Prevention*, 18, 393-413.
- [27] Margolin, J. (2020). *Youth to Power: Your Voice and How to Use It*.
Grand Central Publishing.
- [28] Gaffney M. (2008). Participatory Action Research: An Overview, What makes it tick?.
Kairaranga, 9(3), 9-15.